

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ
ТА РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

Ніна РЖЕВСЬКА
« 07 » 06 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРАЗА
СПЕЦІАЛЬНОСТЮ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»

Тема: «ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПАКИСТАНУ НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ»

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 407 групи, Осмолович Макар
Сергійович

Керівник: професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій,
к.політ.н., ст.н.с.Ялі Максим Харлампійович

Нормоконтролер:

_____

Максим ЯЛІ

КИЇВ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОЛОВНИХ ПРІОРИТЕТІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПАКИСТАНУ	6
1.1. Теоретичні підходи до аналізу зовнішньої політики Пакистану	6
1.2. Формування ключових напрямків та інструментів Пакистану у зовнішній політиці.	22
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПАКИСТАНУ	37
2.1. Двосторонні зовнішньополітичні відносини Пакистану з ключовими гравцями на міжнародній арені	37
2.2. Місце і роль багатосторонньої дипломатії зовнішній політиці Пакистану.....	50
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПАКИСТАНУ	59
3.1. Оцінка результатів Пакистану в реалізації своїх зовнішньополітичних пріоритетів	59
3.2. Відносини з Індією: шляхи вирішення регіональних конфліктів	68
ВИСНОВКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність дослідження в контексті сучасних світових тенденцій є особливо значущою. У сучасному світі, де процеси глобалізації сповільнюються, а геополітична напруженість у Південно-Азійському регіоні постійно зростає, зовнішня політика Пакистану займає ключове місце в регіональних та міжнародних відносинах. Пакистан, як країна з великим стратегічним значенням в регіоні, стикається з широким спектром внутрішніх викликів, включаючи політичну нестабільність, терористичні загрози, а також економічні труднощі. Крім того, зовнішньополітична арена Пакистану стикається з напруженими відносинами із такими сусідніми державами, як Індія та Афганістан, а також стратегічними альянсами та протистояннями на міжнародному рівні. Розуміння зовнішньополітичних пріоритетів Пакистану надзвичайно важливе для аналізу його ролі у формуванні регіональної безпеки та стабільності.

Теоретичне підґрунтя дослідження базується на глибокому аналізі наукових робіт та теорій міжнародних відносин, які досліджують зовнішню політику з різних перспектив. Вивчення праць відомих українських вчених, таких як Кабачек Є. М., Тихоненко І. В., Худолій А., Перепелиця Г., Вдовиченко В., Мережко О. та іноземних: О., Полтораков О., Ю., Коен С. П., Болито Г., Бозе С., Джалал А., доктор. Мухаммед Алі Шейх, Борділовська О., Горі Караматулла К., Ш.Д. Буркі, М. Хусейн, С. Рехман, М. Лодхі, А. Сіддіка, М. Юсуф, Т. Алі.

Ці дослідники є авторитетними фігурами у вивченні пріоритетів зовнішньої політики Пакистану на сучасному етапі. а також внески міжнародних експертів, дозволяє осмислити складні взаємозв'язки між національними інтересами та зовнішніми обставинами, що формують політику Пакистану. Дослідження цих теоретичних праць сприяє поглибленню розуміння ключових факторів, що впливають на формулювання та реалізацію зовнішньополітичних стратегій країни, а також дає можливість

зіставити теоретичні постулати з реальними геополітичними процесами в регіоні.

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі сучасних пріоритетів зовнішньої політики Пакистану, з акцентом на їх вплив на регіональну стабільність та міжнародні відносини.

Завдання дослідження включають:

- дослідження ключових аспектів зовнішньої політики Пакистану та їх еволюцію у часі;
- аналіз стратегічних взаємодій Пакистану з великими державами, включаючи США, Китай і Росію;
- оцінку впливу внутрішньополітичних факторів на зовнішню політику;
- вивчення ролі Пакистану у міжнародних організаціях та його участь у міжнародних конфліктах.

Об'єкт дослідження - зовнішня політика Пакистану

Предмет - двосторонні відносини Пакистану з ключовими країнами в регіоні (Індією, Китаєм, США та Афганістаном) та його діяльність в рамках міжнародних організацій.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури. Цей метод включає вивчення, аналіз та систематизацію існуючих наукових праць, теорій і концепцій, які стосуються досліджуваної теми. Теоретичний аналіз допомагає визначити основні підходи та моделі, використовувані у вивченні зовнішньої політики Пакистану, а також ідентифікувати прогалини у попередніх дослідженнях.

2. Документальний аналіз офіційних заяв і політичних декларацій. Цей метод передбачає аналіз офіційних документів, таких як заяви уряду, промови політичних лідерів, угоди та договори. Документальний аналіз дозволяє вивчити офіційну позицію Пакистану з різних питань міжнародної політики та зрозуміти, які пріоритети задекларовані на державному рівні.

3. Порівняльний аналіз. Використання цього методу дозволяє порівняти зовнішню політику Пакистану з політикою інших країн регіону або зі світовими тенденціями.

4. Аналіз статистичних даних. Включає збирання та аналіз статистичних даних, які відображають економічні, соціальні та політичні тенденції. Це допомагає зрозуміти вплив різних факторів на зовнішню політику Пакистану та прогнозувати її подальший розвиток.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, шести параграфів, висновку та списку літератури українською мовою.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОЛОВНИХ ПРІОРИТЕТІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПАКИСТАНУ

1.1. Теоретичні підходи до аналізу зовнішньої політики Пакистану

Зовнішня політика Пакистану формується під впливом множини факторів, причому історичний контекст грає важливу роль у формуванні цієї політики. Колоніальне минуле країни, яке було збудоване на основі британського правління протягом 19-го та початку 20-го століть, має значний вплив на її зовнішньополітичні пріоритети та стратегії.

Перш за все, варто згадати поділ Республіки Індія (Bharat Ganarajya Republic of India) у 1947 році, який призвів до утворення двох держав - Індії та Пакистану. Це була ключова подія, яка суттєво визначила подальший зовнішньополітичний курс Пакистану. Процес поділу супроводжувався масштабними міжетнічними та релігійними конфліктами, що залишили глибокий слід у свідомості пакистанського суспільства. Невизначеність національної ідентичності в результаті розділу Індії на два домініони значно ускладнила формування чіткої та послідовної зовнішньої політики [15, с. 8].

Також варто зазначити вплив британської політики на сучасний Пакистан. Спадщина колоніального правління, зокрема політичні інститути, система права та освіти, продовжує впливати на зовнішньополітичні пріоритети країни. Англійська мова залишається мовою міжнародного спілкування та інтеграції, що також враховується у формуванні зовнішньополітичних стратегій.

Після набуття незалежності Пакистан знайшов себе на перехресті геополітичних інтересів, зокрема у рамках Холодної війни. Вибір проамериканського курсу та вступ до військово-політичного блоку SEATO був обумовлений стратегічними міркуваннями та спільною антикомуністичною ідеологією. Пакистан брав активну участь у регіональних

конфліктах, що також вплинуло на його зовнішньополітичні відносини з сусідніми країнами.

В історії сучасної Південної Азії події 1971 року залишаються одним із найважливіших і найтрагічніших періодів. Східний Пакистан, що був відокремлений від основної частини країни географічно та культурно, проголосив себе незалежною Республікою Бангладеш у березні 1971 року після тривалого періоду політичного, економічного та етнічного напруження між Східним та Західним Пакистаном.

Східний Пакистан був географічно відділений від Західного Пакистану понад 1600 км індійської території. Така географічна ізоляція стала причиною багатьох адміністративних, політичних та економічних проблем. З моменту утворення Пакистану в 1947 році, політичні та економічні ресурси були здебільшого зосереджені в Західному Пакистані, в той час як Східний Пакистан часто відчував себе економічно відсталим та політично маргіналізованим.

Однією з ключових проблем було питання мовної політики. Західний Пакистан наполягав на тому, щоб урядовою мовою був лише урду, що викликало значний опір у бенгальськомовного населення Східного Пакистану. Це призвело до мовного руху на початку 1950-х років, кульмінацією якого стали події 21 лютого 1952 року, коли поліція відкрила вогонь по демонстрантах у Дакці, що вимагали визнання бенгальської мови державною. Ці події залишили глибокий слід у свідомості бенгальців і стали однією з передумов майбутнього конфлікту.

Політична дискримінація та економічні нерівності посилилися у 1960-х роках. Східний Пакистан виробляв значну частину валового національного продукту (ВНП) країни, зокрема завдяки виробництву джуту, однак фінансування інфраструктурних та соціальних проєктів здебільшого надходило до Західного Пакистану. Це створювало відчуття економічної несправедливості та експлуатації серед населення Східного Пакистану.

Політична криза досягла свого піку на виборах 1970 року, коли Авамї Ліг (Awami League), політична партія Східного Пакистану під керівництвом Шейха Муджибура Рахмана, отримала абсолютну більшість місць в Національній асамблеї Пакистану. Вона здобула 160 з 162 місць, виділених для Східного Пакистану, що дало їй більшість у 300-місцевій асамблеї. Проте, замість того, щоб передати владу переможцям виборів, центральний уряд у Західному Пакистані під керівництвом генерала Яхья Хана відмовився визнати результати виборів і розпочав переговори, що затягувалися.

Коли стало очевидно, що центральний уряд не має наміру передавати владу, ситуація швидко ескалувала. 25 березня 1971 року пакистанська армія розпочала операцію «Пошук Світла» (Operation Searchlight), що мала на меті придушення автономістських настроїв у Східному Пакистані. Ця операція призвела до масових вбивств, руйнувань і біженства. За різними оцінками, кількість загиблих варіюється від сотень тисяч до кількох мільйонів. Багато людей були змушені тікати до сусідньої Індії, що викликало значну гуманітарну кризу.

Відповіддю на дії пакистанської армії стало оголошення незалежності Східного Пакистану 26 березня 1971 року, що призвело до утворення Республіки Бангладеш. Сформувалася Бангладешська Визвольна Армія (Mukti Bahini), що розпочала збройну боротьбу проти пакистанських військ. Ця боротьба була підтримана Індією, яка в грудні 1971 року вступила у війну на боці Бангладеш. Після двотижневих боїв пакистанські війська здалися, і 16 грудня 1971 року Бангладеш офіційно здобув незалежність.

Конфлікт 1971 року мав значні наслідки для всього регіону. Він не лише призвів до створення нової держави, але й залишив глибокі рани в історичній пам'яті народів Південної Азії. Конфлікт також висвітлив проблему етнічної та культурної різноманітності в межах однієї держави та важливість справедливого розподілу ресурсів і політичної влади.

Важливо зазначити, що цей конфлікт не був лише внутрішньою справою Пакистану. Він мав значний міжнародний резонанс. ООН, а також такі країни

як США, СРСР і Китай активно втручалися в ситуацію, намагаючись або вплинути на хід подій, або запропонувати дипломатичні рішення. Підтримка Індії зіграла вирішальну роль у здобутті незалежності Бангладеш, що змінило геополітичний баланс у Південній Азії та призвело до подальшого зміцнення відносин між Індією та СРСР.

Одним з ключових факторів, що визначають зовнішньополітичний курс Пакистану, є його ісламська ідентичність. Процес ісламізації, який почався в 1970-х роках, суттєво вплинув на зовнішню політику країни. Пакистан прагне позиціонувати себе як лідера ісламського світу та захищати інтереси мусульман на міжнародній арені. Однак, цей ісламський фактор також мав негативний аспект у вигляді підтримки терористичних груп, що вплинуло на імідж країни на міжнародній арені.

Унікальне геополітичне становище Пакистану, що розташований на перехресті Південної Азії, Центральної Азії та Близького Сходу, визначає його зовнішньополітичні пріоритети і стратегії в умовах складного міжнародного середовища. Одним із ключових факторів, що впливають на зовнішню політику країни, є її стратегічне розташування. Пакистан межує з трьома ядерними державами: Індією, Іраном та Китаєм, що надає йому особливого ступеня важливості в контексті глобальної політики та безпеки. Наявність виходу до Аравійського моря забезпечує Пакистану доступ до ключових морських шляхів, що є важливим для розвитку торгівлі та економіки.

Однак слід зазначити, що геополітична позиція Пакистану не є лише перевагою, але й джерелом викликів та обмежень. Наприклад, наявність гірських перевалів, які з'єднують Південну Азію з Центральною, робить цю територію стратегічно важливою, але водночас створює потенційні ризики для безпеки та стабільності. Регіональна нестабільність, включаючи конфлікти та терористичні загрози, є іншим ключовим фактором, що формує зовнішню політику Пакистану. Ця нестабільність вимагає від країни посиленої уваги до питань безпеки та ведення активної боротьби з тероризмом як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні.

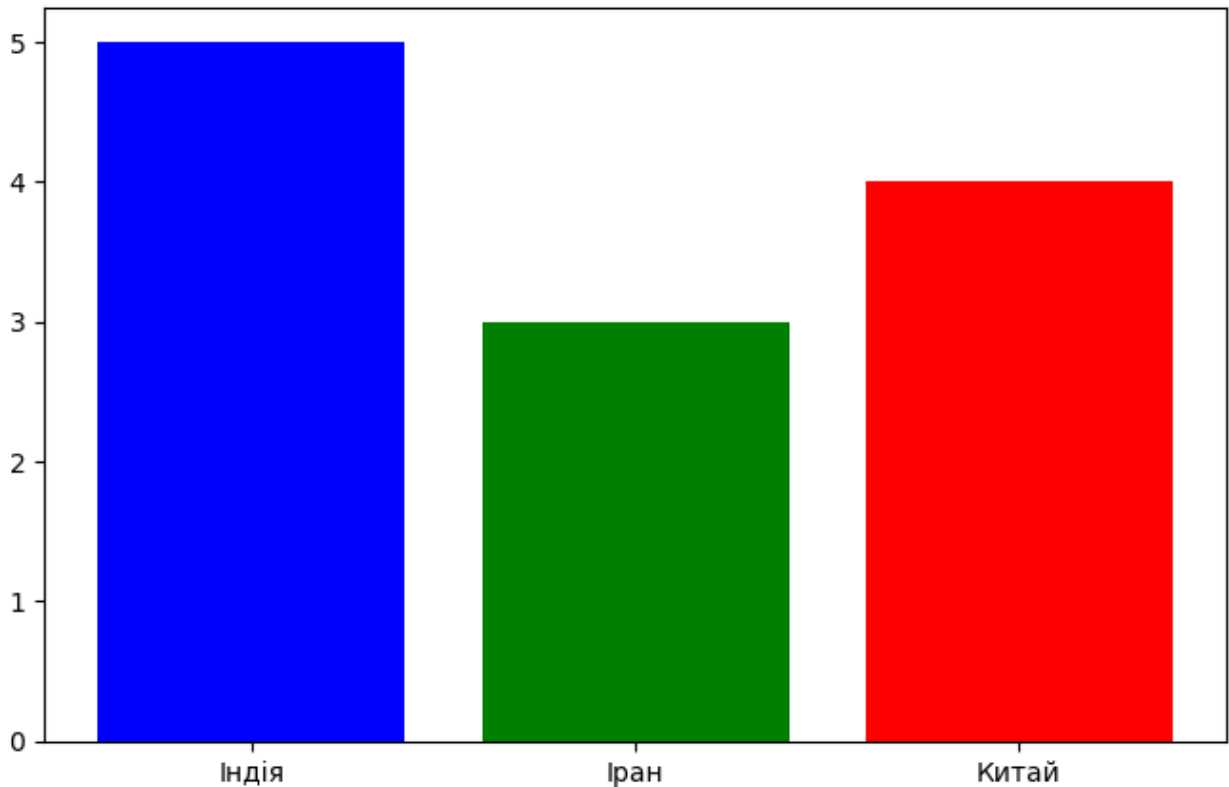

Рис. 1.1 Важливість країн, що межують з Пакистаном

Окрім безпекових аспектів, економічні інтереси грають важливу роль у формуванні зовнішньополітичних пріоритетів Пакистану. Країна активно працює над розвитком торгівлі та економічних зв'язків з сусідніми та регіональними партнерами, використовуючи своє геополітичне положення для створення транзитних коридорів та забезпечення доступу до ринків. Це допомагає країні розвивати свою економіку та забезпечувати добробут своїм громадянам [2, с. 15].

Не менш важливі є історичні та культурні зв'язки, які впливають на зовнішньополітичні пріоритети Пакистану. Маючи багату історію та спільність культурних цінностей з різними країнами регіону, Пакистан активно співпрацює з ними на міжнародній арені та бере участь у роботі регіональних організацій, таких як SAARC (South Asian Association for Regional Cooperation), Організація ісламського співробітництва (ОІС) та Шанхайська організація співробітництва (ШОС).

З урахуванням вищезазначених факторів можна сформулювати основні зовнішньополітичні пріоритети Пакистану. Перш за все, це збереження національної безпеки та забезпечення територіальної цілісності, що є основною метою зовнішньополітичних дій країни. Крім того, Пакистан активно бореться з тероризмом як на своїй території, так і на міжнародному рівні, співпрацюючи з іншими країнами та міжнародними організаціями у цій сфері.

Розвиток економіки є ще одним ключовим напрямком зовнішньополітичної діяльності Пакистану. Країна прагне до покращення інвестиційного клімату, розширення торговельних зв'язків та розвитку інфраструктури для забезпечення сталого економічного зростання. На останньому етапі, Пакистан спрямовує свої зусилля на підтримку регіонального миру та стабільності, сприяючи врегулюванню конфліктів та співпрацюючи з іншими країнами та організаціями для досягнення цієї мети.

Економічний стан Пакистану безпосередньо впливає на його зовнішню політику, створюючи складну взаємодію між економічними чинниками та зовнішньополітичними пріоритетами країни. Перш за все, економіка Пакистану визначає його пріоритети у сфері зовнішніх відносин. Забезпечення економічної безпеки є одним із найважливіших завдань зовнішньої політики. Пакистану необхідне стійке економічне зростання та розвиток для забезпечення економічної безпеки країни. Це включає в себе диверсифікацію джерел торгівлі та інвестицій, а також пошук нових ринків для експорту.

Другий важливий аспект - енергетична безпека. Пакистан має значну залежність від імпорту енергоресурсів, що спонукає країну до активізації співпраці з країнами-експортерами енергії та розвитку альтернативних джерел енергії. Це також впливає на формування зовнішньополітичного курсу Пакистану [4, с. 170–177].

Третій аспект - регіональна економічна інтеграція. Пакистан зацікавлений у розширенні регіональних торговельних зв'язків, що може

сприяти економічному зростанню країни та вирішенню транскордонних проблем.

Незважаючи на можливості, економічні фактори також обмежують зовнішню політику Пакистану. Обмежені ресурси, зокрема фінансові, обмежують можливості країни для активної участі в міжнародних проєктах та організаціях. Високий рівень зовнішнього боргу робить Пакистан залежним від міжнародних кредиторів, що також впливає на його зовнішньополітичний курс. Крім того, внутрішні економічні проблеми, такі як бідність, безробіття та нерівність, вимагають значних ресурсів та уваги з боку уряду, що може відволікати увагу від зовнішньополітичних пріоритетів.

Незважаючи на обмеження, економічна ситуація Пакистану відкриває також значні можливості для зовнішньої політики. Географічне положення країни на перетині Південної Азії та Близького Сходу надає їй вигоду для розвитку транзитного потенціалу та залучення інвестицій. Молоде та зростаюче населення Пакистану робить його привабливим ринком для збуту товарів та послуг. Крім того, країна має значний потенціал у сфері ІТ-аутсорсингу та інших галузях, де потрібна кваліфікована робоча сила.

Однак, економічний розвиток Пакистану стикається з численними викликами, які також впливають на його зовнішню політику. Тероризм, політична нестабільність та зміна клімату є серйозними викликами, які вимагають уваги та ресурсів для подолання. Успішне подолання цих викликів може відкрити нові можливості для зовнішньої політики Пакистану, забезпечуючи стабільність та процвітання країни в міжнародному контексті.

Зовнішня політика будь-якої країни формується під впливом множини факторів, де внутрішньополітична ситуація та стабільність відіграють ключову роль. Це твердження справедливе й для Пакистану, де протягом його історії внутрішні політичні перипетії суттєво впливали на зовнішньополітичний курс.

Пакистан має складну економічну ситуацію, що характеризується високим рівнем бідності, нерівністю доходів та боргів. Це може впливати на зовнішньополітичні рішення країни кількома способами.

Зміна пріоритетів зовнішньої політики: Пакистан може зосередитися на економічній дипломатії, щоб залучити іноземні інвестиції та допомогу. Це може призвести до зміни пріоритетів зовнішньої політики, наприклад, до акценту на торгівлі та економічній співпраці з іншими країнами. Зміна рівня залучення в міжнародні організації та режими: Пакистан може стати більш активним учасником міжнародних організацій та режимів, що займаються економічними питаннями, таких як Світова організація торгівлі (СОТ) та Міжнародний валютний фонд (МВФ). Зміна зовнішньої допомоги та інвестицій: Пакистан може стати більш залежним від зовнішньої допомоги та інвестицій, що може дати іншим країнам важелі впливу на його зовнішню політику [10, с. 124–127].

Пакистан має складну політичну ситуацію, що характеризується нестабільністю та частими змінами влади. Це може впливати на зовнішньополітичні рішення країни кількома способами.

Зміна курсу зовнішньої політики: Зміна влади може призвести до зміни курсу зовнішньої політики. Наприклад, Пакистан може стати більш нейтральним у міжнародних конфліктах або, навпаки, більш активним учасником. Зміна рівня співпраці з іншими країнами: Політична нестабільність може ускладнити співпрацю Пакистану з іншими країнами. Зміна ризиків та загроз для національної безпеки: Політична нестабільність може призвести до зростання ризиків та загроз для національної безпеки Пакистану, таких як тероризм та сепаратизм.

Таблиця 1.1

Внутрішньополітичні фактори та їх вплив на зовнішню політику Пакистану

Внутрішньополітичні фактори	Вплив на зовнішньополітичні рішення
Політична стабільність/нестабільність	Стабільність: Сприятливі умови для довгострокового планування, чіткої та

	<p>послідовної зовнішньої політики.</p> <p>Нестабільність: Зміна пріоритетів, фокус на внутрішніх проблемах, ерозія міжнародного авторитету.</p>
Розподіл влади:	<p>Централізація: Єдність у прийнятті зовнішньополітичних рішень, чітка відповідальність. Децентралізація: Розбіжності в пріоритетах, складність у координації, послаблення позицій на міжнародній арені.</p>
Ідеологічні орієнтири:	<p>Релігійний фактор: Вплив ісламських груп на зовнішню політику, акцент на арабських та ісламських питаннях. Світський характер: Більш прагматичний підхід, пріоритетність національних інтересів.</p>
Внутрішньоекономічна ситуація:	<p>Економічне зростання: Збільшення ресурсів для зовнішньополітичної активності, підвищення авторитету на міжнародній арені. Економічна криза: Зменшення ресурсів, фокус на внутрішніх проблемах, ослаблення впливу на зовнішньополітичні процеси.</p>
Військовий фактор:	<p>Сильна армія: Вплив військових на зовнішню політику, акцент на силові методи вирішення конфліктів. Слабкі збройні сили: Обмежені можливості для проектування сили, фокус на дипломатичні методи.</p>

У контексті економічної ситуації, висока бідність і нерівність доходів можуть стимулювати країну шукати зовнішню допомогу та інвестиції, зокрема в області гуманітарної допомоги та розвитку інфраструктури. Однак це також може призвести до залежності від інших країн і міжнародних організацій, що може впливати на самостійність у прийнятті зовнішньополітичних рішень.

Етнічна та релігійна різноманітність також має значний вплив на зовнішньополітичні аспекти. Наприклад, релігійні розбіжності можуть стати фактором у взаємодії з іншими країнами, особливо з тими, де існують аналогічні релігійні спільноти або конфліктні ситуації [1, с. 10].

У зв'язку з цим, вирішення внутрішніх проблем і покращення економічної та соціальної ситуації в Пакистані може стати ключовим

чинником у формуванні його зовнішньополітичного курсу. Зусилля у боротьбі з бідністю, сприяння розвитку економіки та міжнародна співпраця у вирішенні соціальних та політичних проблем можуть сприяти підвищенню авторитету Пакистану на міжнародній арені і сприяти його зовнішньополітичним інтересам.

Внутрішньодержавна нестабільність в Пакистані є важливим фактором, що впливає на його зовнішню політику. Протягом багатьох років країна зіткнулася з численними викликами, такими як тероризм, етнічні та релігійні конфлікти. Ці проблеми ускладнюють становище внутрішньої безпеки та змушують Пакистан зосереджувати значні зусилля на боротьбі з ними. Однак зовнішня політика країни в цілому також залежить від її відносин з сусідніми країнами та міжнародним співтовариством.

Одним із головних напрямків зовнішньої політики Пакистану є співпраця у сфері безпеки та боротьба з тероризмом. У зв'язку зі своєю геополітичною позицією та історичними факторами, країна часто звертається до зовнішніх союзників для підтримки у цій справі. Однак важливо відзначити, що партнерство Пакистану у цьому контексті може мати свої відмінності та обмеження залежно від інтересів інших країн.

Зокрема, відносини з Індією є ключовим елементом зовнішньої політики Пакистану. Суперечки, особливо стосовно Кашміру, і прикордонні конфлікти створюють напружене середовище, де обидві країни демонструють свою готовність захищати свої інтереси. Це впливає на рішення Пакистану щодо міжнародних партнерів та стратегій у сфері безпеки.

Додатково, війна в Афганістані має важливе значення для зовнішньої політики Пакистану. Країна була ключовим гравцем у цьому конфлікті, приймаючи мільйони біженців та стикаючись з проблемами торгівлі наркотиками через свою територію. У цьому контексті Пакистан змушений був займати активну позицію та співпрацювати з різними сторонами конфлікту для забезпечення власних інтересів [9, с. 94-98].

Зовнішня політика Пакистану на сучасному етапі визначається низкою пріоритетів, які формуються під впливом геополітичних, економічних та безпекових чинників. Особливу увагу заслуговує конфлікт із Індією, питання ядерної зброї, а також відносини з ключовими світовими та регіональними гравцями, такими як Китай, США, Саудівська Аравія та інші.

Пакистан, здобувши незалежність у 1947 році, відразу ж опинився в епіцентрі геополітичних конфліктів. Відносини з Індією стали визначальним фактором зовнішньої політики країни. Конфлікт за штат Джамму та Кашмір залишається основною причиною напруженості між двома країнами. Після трьох великих воєн (1947-1948, 1965 та 1971 років) і численних прикордонних сутичок, Кашмір продовжує бути спірною територією, яка постійно підживлює напругу в регіоні.

Один з ключових пріоритетів зовнішньої політики Пакистану — забезпечення національної безпеки через ядерне стримування. Після проведення ядерних випробувань у 1998 році Пакистан став ядерною державою, що значно змінило баланс сил у Південній Азії. Ядерна зброя для Пакистану виконує роль стримуючого чинника у відносинах з Індією. Важливо зазначити, що ядерна стратегія Пакистану орієнтована на так зване "мінімальне стримування", яке передбачає наявність достатнього арсеналу для відбиття агресії, але не прагнення до паритету з ядерним арсеналом Індії.

Відносини з Індією залишаються складними і неоднозначними. Кашмірський конфлікт є основною причиною напруженості. Окрім територіальних суперечок, обидві країни змагаються за вплив у регіоні, що призводить до військових і дипломатичних конфронтацій. Пакистан продовжує наполягати на міжнародному посередництві у вирішенні кашмірського питання, тоді як Індія відкидає зовнішнє втручання, наполягаючи на двосторонніх переговорах.

Одним із головних союзників Пакистану є Китай. Відносини між двома країнами мають стратегічний характер і охоплюють різні сфери: від економічної співпраці до військової та технологічної підтримки. Ініціатива

"Один пояс, один шлях" (OBOR) та Китайсько-Пакистанський економічний коридор (CPEC) є ключовими елементами цієї співпраці. Вони передбачають значні інвестиції в інфраструктуру Пакистану, що має сприяти економічному розвитку та зміцненню стратегічного партнерства.

Відносини Пакистану з США є ще одним важливим аспектом зовнішньої політики. Хоча ці відносини не завжди були стабільними, Пакистан залишається важливим партнером для США у питаннях регіональної безпеки, особливо у контексті ситуації в Афганістані. Після виведення американських військ з Афганістану у 2021 році, роль Пакистану як регіонального гравця зросла, що вимагає постійного діалогу з Вашингтоном.

Пакистан має тісні економічні та політичні зв'язки з країнами Затоки, особливо з Саудівською Аравією. Саудівська Аравія є одним із найбільших постачальників нафти до Пакистану та надає значну фінансову підтримку. Водночас Пакистан забезпечує військову допомогу та співпрацює у сфері безпеки з Саудівською Аравією, що зміцнює їхні двосторонні відносини.

Пакистан позиціонує себе як важливого гравця в ісламському світі. Країна активно бере участь у діяльності Організації ісламського співробітництва (ОІС) та інших міжнародних ісламських організацій, сприяючи вирішенню проблем мусульманських країн та захисту їхніх інтересів на глобальному рівні.

На сучасному етапі Пакистан надає великого значення економічній дипломатії. Зусилля спрямовані на залучення іноземних інвестицій, розширення торговельних зв'язків та участь у міжнародних економічних проектах. Економічна співпраця з Китаєм, країнами Затоки та іншими партнерами є важливою складовою зовнішньої політики Пакистану.

Пріоритети зовнішньої політики Пакистану на сучасному етапі визначаються складною геополітичною ситуацією, безпековими викликами та прагненням до економічного розвитку. Основні напрямки включають управління конфліктом з Індією, підтримку ядерного стримування, зміцнення стратегічних відносин з Китаєм, збереження партнерства зі США, розвиток

зв'язків з країнами Затоки та активну участь в ісламському світі. Водночас Пакистан прагне використовувати економічну дипломатію для забезпечення стійкого розвитку та зміцнення своєї позиції на міжнародній арені.

Таблиця 1.2

Безпекові виклики, що формують зовнішньополітичний курс Пакистану

Виклик	Характеристика	Вплив на зовнішню політику
Внутрішньодержавна нестабільність	Тероризм, етнічні та релігійні конфлікти, слабкість державних інститутів	Зосередження на внутрішніх проблемах, обмеження участі в міжнародних справах, пошук союзників для боротьби з тероризмом
Напруженість з Індією	Суперечки за Кашмір, прикордонні конфлікти, ядерна зброя	Антиіндійська риторика, підтримка терористичних груп, що борються проти Індії, розвиток ядерної програми
Війна в Афганістані	Приплив біженців, торгівля наркотиками, дестабілізація регіону	Підтримка талібів, участь в міжнародних операціях з врегулювання конфлікту, боротьба з наркотрафіком
Відносини з США	Зміна геополітичних пріоритетів США, скорочення допомоги Пакистану	Пошук нових союзників, диверсифікація зовнішньої політики, зближення з Китаєм
Економічні проблеми	Низький рівень ВВП, високий рівень боргів, енергетична криза	Зосередження на економічному розвитку, залучення інвестицій, пошук економічної допомоги

Важливо також зазначити, що відносини Пакистану зі Сполученими Штатами мають велике значення для його зовнішньої політики. Протягом багатьох років США надавали Пакистану допомогу як у військовій, так і у економічній сферах. Однак зміна геополітичних умов та перегляд пріоритетів

у зовнішній політиці США призвели до скорочення допомоги Пакистану та перегляду взаємин між країнами.

На фоні цих складних внутрішніх та зовнішніх викликів, економічні проблеми Пакистану також мають велике значення. Низький рівень ВВП, високий рівень боргів та енергетична криза створюють серйозні обмеження для розвитку країни та зовнішньої політики. Пакистан змушений звертатися до міжнародних партнерів та пошукувати шляхи для вирішення цих проблем.

Статут Організації Об'єднаних Націй (ООН) є важливим основоположним документом, який визначає основні принципи та цілі зовнішньої політики Пакистану. Пакистан, як один із засновників ООН, завжди надавав велике значення своїй участі в цій міжнародній організації, демонструючи активність у вирішенні міжнародних проблем та питань міжнародної безпеки [8, с. 60–65].

Одним із ключових аспектів зовнішньої політики Пакистану є участь у Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ). Пакистан, будучи ядерною державою, здійснює свою політику у цьому напрямку, дбаючи про збереження стратегічної стабільності в регіоні. Важливою метою для країни є підтримка зусиль з ядерного роззброєння та міжнародних ініціатив щодо зменшення ядерної загрози.

Ще однією платформою для зовнішньої політики Пакистану є участь у Шанхайській організації співробітництва (ШОС). Це сприяє розширенню співпраці країни з країнами Центральної Азії в різних сферах, включаючи безпеку, економіку та енергетику. Пакистан прагне до спільних зусиль з іншими членами ШОС для забезпечення стабільності та сприяння розвитку регіону.

Також важливим аспектом зовнішньої політики Пакистану є співпраця в рамках Організації ісламського співробітництва (ОІС). Країна прагне до зміцнення ісламської солідарності та підтримки справи палестинського народу. Членство в ОІС надає можливість Пакистану активно брати участь у

міжнародних ініціативах та спільних діях з іншими мусульманськими країнами.

Таблиця 1.3

Міжнародні договори та зобов'язання Пакистану

Міжнародний договір/зобов'язання	Рік	Сфера	Вплив на зовнішню політику
Статут ООН	1945	Міжнародна безпека та співробітництво	Зобов'язання дотримуватися принципів мирного вирішення спорів, поваги до суверенітету та територіальної цілісності інших держав.
Шанхайська організація співробітництва (ШОС)	1996	Регіональна безпека та співробітництво	Сприяння співпраці з країнами Центральної Азії з питань безпеки, економіки та енергетики.
Організація ісламського співробітництва (ОІС)	1969	Ісламська солідарність	Сприяння співпраці з мусульманськими країнами з питань політики, економіки та культури.
Міжнародний договір/зобов'язання	Рік	Сфера	Вплив на зовнішню політику

На крім того, інші міжнародні договори та зобов'язання, зокрема Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1976), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1976), Конвенція ООН про права дитини (1989), Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979), мають велике значення для формування зовнішньої

політики Пакистану. Вони закладають зобов'язання країни в сферах прав людини, рівності та соціального розвитку [12, с. 25].

Відносини між Україною та Пакистаном формуються на основі двосторонніх дипломатичних та економічних зв'язків, які еволюціонували протягом останніх десятиліть. Обидві країни мають певний рівень співпраці в різних сферах, включаючи торгівлю, освіту та військово-технічне співробітництво.

Відносини між Україною та Пакистаном були офіційно встановлені у 1992 році після розпаду Радянського Союзу і проголошення незалежності України. З того часу обидві країни працювали над поглибленням своїх відносин. Протягом 1990-х та на початку 2000-х років Україна постачала до Пакистану військову техніку, включаючи танки, літаки та інші види озброєнь. Також Україна надавала технічну допомогу в ремонті та модернізації пакистанської військової техніки.

У 2010-х роках взаємодія між країнами активізувалася. Було підписано кілька угод про співробітництво в різних сферах, включаючи енергетику, авіабудування та сільське господарство. Зокрема, пакистанські студенти почали навчатися в українських університетах, що сприяло зміцненню міжкультурних зв'язків.

Сьогодні Україна та Пакистан продовжують розвивати свої відносини, зосереджуючись на економічному співробітництві. Торгівля між країнами включає постачання сільськогосподарської продукції, металів, хімікатів та техніки. Обидві країни бачать великий потенціал у розширенні торгових зв'язків, особливо в галузі енергетики та високих технологій.

Пакистан проявляє інтерес до інвестування в український агропромисловий комплекс, зокрема у сферу переробки сільськогосподарської продукції. Україна, зі свого боку, зацікавлена в залученні пакистанських інвесторів до розвитку інфраструктурних проектів та співпраці в галузі інформаційних технологій.

Пакистан займає нейтральну позицію щодо війни в Україні, розпочатої російським вторгненням у 2022 році. Офіційний Ісламабад не висловлював однозначної підтримки жодній зі сторін конфлікту, закликаючи до мирного вирішення та дипломатичних переговорів. Пакистан підтримує принципи територіальної цілісності та суверенітету держав, проте уникає відкритої критики дій Росії чи підтримки України, аби зберегти баланс у своїх зовнішньополітичних відносинах.

Таку позицію можна пояснити прагненням Пакистану підтримувати добрі відносини як з Росією, так і з Заходом, а також зберігати стратегічну автономію у міжнародних справах. Нейтралітет дозволяє Пакистану уникнути залучення до конфлікту та потенційних негативних наслідків для своєї економіки та безпеки.

В цілому, Пакистан прагне балансувати між великими світовими державами, зберігаючи стратегічну автономію та фокусуючись на економічному розвитку та регіональній стабільності. Відносини з Україною вписуються в цей контекст, представляючи можливість для подальшого зміцнення економічної та технічної співпраці.

Усі ці аспекти вказують на складний, але націлено спрямований на співпрацю та стабільність курс зовнішньої політики Пакистану. Міжнародні договори та зобов'язання є важливими факторами, які впливають на зовнішні відносини країни та її участь у міжнародній арені. Реалізація цих зобов'язань вимагає від Пакистану дотримання міжнародних норм та співпраці з іншими країнами для вирішення спільних проблем та досягнення спільних цілей у сферах безпеки, стабільності та розвитку.

1.2. Формування ключових напрямків та інструментів Пакистану у зовнішній політиці

Зовнішня політика Пакистану визначається комплексом стратегічних цілей, які відображають геополітичне становище країни, історичний контекст та сучасні виклики. Однією з найважливіших цілей є збереження національної

безпеки та територіальної цілісності. Це охоплює захист суверенітету та недоторканості кордонів Пакистану, протистояння зовнішнім та внутрішнім загрозам, зокрема тероризму, сепаратизму та релігійного екстремізму, а також збереження ядерного стримування щодо Індії та підтримку мирного та стабільного середовища в регіоні [14, с. 29].

Друга ключова ціль полягає в розвитку економіки та покращенні добробуту населення. Це включає залучення іноземних інвестицій, стимулювання економічного зростання, розвиток торгівлі та економічного співробітництва з іншими країнами, зниження рівня бідності та покращення соціальних показників, а також забезпечення енергетичної безпеки та подолання енергетичної кризи.

Третя ціль полягає в підвищенні авторитету Пакистану на міжнародній арені, що включає зміцнення дипломатичних відносин з іншими країнами, активну участь у міжнародних організаціях та багатосторонніх форумах, сприяння миру та безпеці в регіоні та у світі, а також захист прав та інтересів пакистанських громадян за кордоном.

Четверта ціль полягає в вирішенні кашмірського конфлікту шляхом досягнення мирного та справедливого врегулювання на основі резолюцій Ради Безпеки ООН, забезпечення права на самовизначення кашмірського народу та зміцнення мирних відносин з Індією.

П'ята ціль полягає в боротьбі з тероризмом та екстремізмом, що включає співпрацю з міжнародним співтовариством, усунення кореневих причин тероризму та захист прав людини та верховенства закону.

Шоста ціль - розвиток відносин з ключовими партнерами через зміцнення стратегічного партнерства, розширення співпраці з регіональними та міжнародними організаціями та залучення допомоги та інвестицій з-за кордону.

Сьома ціль - збереження ядерної зброї, що охоплює зміцнення ядерного потенціалу як фактора стримування щодо Індії, запобігання поширенню

ядерної зброї та сприяння ядерному роззброєнню на основі принципу рівної та всебічної безпеки.

Восьма ціль - просування інтересів мусульманського світу, що включає підтримку палестинського народу, боротьбу з ісламофобією та сприяння діалогу та співпраці між різними релігіями та культурами.

Загалом, зовнішня політика Пакистану має широкий спектр цілей, які відображають складні виклики, з якими країна стикається в сучасному світі. Ці цілі вимагають комплексного підходу та стратегічного мислення для досягнення стабільності, безпеки та процвітання в регіоні та на міжнародній арені [11, с. 21].

Дипломатія є необхідним інструментом зовнішньої політики будь-якої країни, включаючи Пакистан. У контексті складної геополітичної ситуації у Південній Азії та на Близькому Сході дипломатичні зусилля грають важливу роль у досягненні зовнішньополітичних цілей країни. Пакистан використовує дипломатію для збереження суверенітету та територіальної цілісності, підтримки економічного розвитку та підвищення міжнародного авторитету.

Одним з основних напрямків дипломатичної діяльності Пакистану є збереження суверенітету та територіальної цілісності. Це охоплює врегулювання Кашмірського конфлікту, боротьбу з тероризмом та забезпечення безпеки кордонів. Дипломатичні зусилля спрямовані на встановлення мирного співіснування та розвиток довіри між країнами регіону.

Ще одним важливим напрямком є підтримка економічного розвитку. Пакистан використовує дипломатію для розширення торгівлі та інвестицій, а також для залучення міжнародної допомоги. Участь у міжнародних економічних форумах та укладення торгових угод сприяють зміцненню економічних зв'язків з іншими країнами.

Третій напрямок - підвищення міжнародного авторитету. Пакистан активно бере участь у миротворчих операціях, надає допомогу дружнім країнам та захищає свої національні інтереси на міжнародних форумах. Це допомагає країні підтримувати своє місце в світовій політичній системі.

Рис. 1.2 Основні напрямки дипломатичної діяльності Пакистану

Щодо інструментів дипломатії, Пакистан використовує двосторонню дипломатію для розвитку взаємовідносин з іншими країнами. Це включає обмін візитами, укладення угод та консультації з питань спільного інтересу. Багатостороння дипломатія дозволяє Пакистану брати участь у міжнародних організаціях і співпрацювати з іншими країнами на різних рівнях.

Зважаючи на складні геополітичні умови, дипломатія Пакистану стикається з численними викликами. Складна ситуація у регіоні, обмежені ресурси та внутрішньополітична нестабільність ускладнюють дипломатичну діяльність країни. Економічна дипломатія відіграє важливу роль у зовнішній політиці Пакистану, спираючись на використання торгівлі та інвестицій для досягнення стратегічних цілей на міжнародній арені. Цей підхід базується на стратегії економічного зростання, розвитку та регіональної інтеграції країни.

Одним з ключових аспектів економічної дипломатії є диверсифікація економіки. Пакистан активно використовує економічні зв'язки для диверсифікації експортних ринків та залучення іноземних інвестицій, що робить його економіку менш чутливою до зовнішніх шоків і економічних коливань [13, с. 32].

При цьому, економічна дипломатія Пакистану спрямована і на підвищення геополітичного впливу країни. Використання економічних зв'язків допомагає зміцнити позиції Пакистану як важливого торговельного партнера та транзитного коридору у регіоні та за його межами, що має велике значення для політичних відносин та стратегічного планування країни.

Окрім того, економічна дипломатія сприяє зміцненню двосторонніх відносин Пакистану з іншими країнами. Покращення економічних зв'язків часто призводить до співпраці в інших сферах, таких як безпека та культурний обмін, що сприяє розвитку партнерських відносин та сприяє міжнародній стабільності. Значна увага також приділяється просуванню миру та стабільності через економічні ініціативи. Співпраця у сфері економіки може допомогти зменшити напруження та конфлікти між країнами, сприяючи таким чином регіональній стабільності та зниженню ризиків конфліктів.

Одним із ключових напрямків економічної дипломатії Пакистану є реалізація Китайсько-пакистанського економічного коридору (СРЕС). Цей масштабний інфраструктурний проєкт спрямований на покращення економічних зв'язків між двома країнами шляхом будівництва доріг, портів, електростанцій та інших об'єктів, що має стратегічне значення для економічного розвитку регіону.

Крім того, Пакистан активно бере участь у регіональних економічних форумах, таких як SAARC (South Asian Association for Regional Cooperation) та ECO (Economic Cooperation Organization), щоб розширити торговельні можливості та співпрацю з сусідніми країнами. Це сприяє регіональній інтеграції та розвитку торговельних відносин у Південно-Азійському регіоні.

Важливим аспектом економічної дипломатії є залучення іноземних інвестицій. Уряд Пакистану активно впроваджує заходи для поліпшення інвестиційного клімату в країні та стимулює іноземних інвесторів вкладати кошти у ключові сектори економіки, що сприяє розвитку та модернізації економіки.

Військово-технічне співробітництво (ВТС) є однією з ключових складових зовнішньої політики Пакистану, оскільки воно має значний вплив на модернізацію та підтримку бойової готовності його Збройних сил. Зазначена співпраця передбачає обмін військовими технологіями, озброєнням, фінансовою допомогою, спільні військові навчання та інші форми взаємодії між Пакистаном і його партнерами [5, с. 128–134].

Одним з основних партнерів Пакистану у сфері ВТС є Китай. Китай відомий постачанням широкого спектру військової техніки, включаючи бойові літаки, кораблі, танки та ракети. Крім того, Китай активно сприяє модернізації пакистанських Збройних сил шляхом спільного виробництва військової техніки та технологічного обміну.

Ще одним важливим партнером є США, які надають Пакистану фінансову допомогу для придбання військової техніки та здійснюють постачання військового обладнання. Крім цього, США здійснюють навчання пакистанських військових і активно співпрацюють з Пакистаном у сфері боротьби з тероризмом та стабілізації регіону.

Туреччина також є важливим гравцем у військово-технічному співробітництві з Пакистаном, зокрема шляхом спільного виробництва військової техніки та навчання пакистанських військових.

Саудівська Аравія, надаючи фінансову допомогу та забезпечуючи Пакистан озброєнням, також займає важливе місце серед партнерів країни у цій сфері.

Однією з цілей військово-технічного співробітництва для Пакистану є модернізація його Збройних сил з метою забезпечення їхньої більшої боєздатності. Крім того, така співпраця дозволяє Пакистану отримати доступ до новітніх військових технологій, зміцнити оборонні відносини з ключовими партнерами та збалансувати вплив сусідньої Індії в регіоні.

Таблиця 1.4

Ключові партнери Пакистану у військово-технічному співробітництві

Країна	Сфери співпраці
--------	-----------------

Китай	Постачання озброєнь, спільне виробництво військової техніки, модернізація Збройних сил Пакистану
США	Фінансова допомога, постачання озброєнь, тренування військових
Туреччина	Спільне виробництво військової техніки, тренування військових
Саудівська Аравія	Фінансова допомога, постачання озброєнь

Однак військово-технічне співробітництво Пакистану також стикається з численними викликами. Внутрішньополітична нестабільність у країні може негативно вплинути на ефективність співпраці у цій сфері. Економічні проблеми Пакистану можуть обмежити його можливості у розвитку військово-технічного співробітництва з іншими країнами. Крім того, відносини зі США можуть бути ускладнені через турбулентну історію співпраці у воєнних питаннях та обмеження у зв'язку з питаннями боротьби з тероризмом. Напружені відносини з Індією також можуть вплинути на характер військово-технічного співробітництва у регіоні [6, с. 101–104].

У майбутньому можна очікувати подальшого розвитку військово-технічного співробітництва Пакистану у кількох напрямках. Зокрема, очікується зміцнення співпраці з Китаєм, який залишається ключовим партнером у сфері постачання військової техніки та технологій. Пакистан, ймовірно, буде також намагатися диверсифікувати свої партнери у цій сфері, зокрема зростанням співпраці з Туреччиною та іншими країнами. Крім того, Пакистан буде продовжувати розвивати власну військово-промислову базу для зменшення залежності від імпорту озброєнь та забезпечення національної безпеки.

Аналізуючи питання актуальної міжнародної військово-технічної співпраці Пакистану не можна оминати питань такої його співпраці з Україною. Україна, маючи значний досвід у виробництві та модернізації військової техніки, є важливим партнером для Пакистану. Співпраця з

Україною охоплює постачання танків, бронетранспортерів, артилерійських систем та іншого озброєння. Наприклад, українські танки Т-80УД, які були поставлені до Пакистану, є важливим елементом його бронетанкових сил. Крім того, співпраця у галузі авіації, зокрема модернізація літаків та постачання авіаційних двигунів, дозволяє Пакистану підтримувати високий рівень бойової готовності своїх повітряних сил.

Одним з важливих напрямків співпраці між Пакистаном та Україною є модернізація військової техніки. Українські компанії надають Пакистану технологічну підтримку у модернізації танків, бронетранспортерів та іншої бронетехніки. Це дозволяє Пакистану значно підвищити бойову ефективність своїх збройних сил, зменшуючи витрати на закупівлю нової техніки. Крім того, співпраця у галузі авіаційної техніки, зокрема модернізація літаків МіГ-21 та МіГ-29, дозволяє Пакистану підтримувати високий рівень бойової готовності своїх повітряних сил.

Пакистан також активно співпрацює з Україною у галузі виробництва та модернізації ракетних систем. Українські технології та досвід у галузі ракетобудування дозволяють Пакистану розвивати свої національні ракетні програми, зокрема створення балістичних ракет та ракетних комплексів середньої дальності. Це є важливим елементом національної оборонної стратегії Пакистану, оскільки надає йому можливість мати засоби стримування та забезпечення національної безпеки.

Отже, військово-технічне співробітництво є важливим елементом зовнішньої політики Пакистану, яке відіграє ключову роль у модернізації та підтримці обороноздатності країни. Попри численні виклики, Пакистан має потенціал для подальшого розвитку співпраці з різними партнерами у цій сфері, що сприятиме зміцненню його оборонного потенціалу та забезпеченню національної безпеки.

Конституція Ісламської Республіки Пакистан є визначальним документом, який регулює принципи зовнішньої політики країни. Згідно з цим основоположним документом, Пакистан визнає себе ісламською республікою,

де суверенітет належить народу. Основними принципами зовнішньої політики Пакистану є незалежність, суверенітет, територіальна цілісність, мирне співіснування та розвиток дружніх відносин з іншими країнами.

Незалежність є одним із критичних принципів зовнішньої політики Пакистану. Країна прагне зберегти свою незалежність та суверенітет у всіх міжнародних відносинах. Це означає, що Пакистан розвиває свою політику, враховуючи власні інтереси та не допускаючи залежності від зовнішніх впливів.

Суверенітет є ще одним важливим аспектом зовнішньої політики Пакистану. Країна визнає суверенітет інших країн і прагне до розвитку дружніх та рівноправних відносин на основі взаємовигідності та поваги до національного суверенітету кожної держави.

Територіальна цілісність є основоположним принципом, який визначає, що Пакистан прагне до збереження своєї територіальної цілісності та недоторканності. Це означає, що країна прагне захищати свої кордони та територію від будь-яких зовнішніх загроз.

Зовнішня політика Пакистану формувалася під впливом багатьох факторів, які визначили її стратегічні пріоритети. Серед основних передумов виділяються історичні, геополітичні, економічні та безпекові чинники.

Пакистан здобув незалежність у 1947 році в результаті розділу Британської Індії, що призвело до створення двох незалежних держав — Індії та Пакистану. Від самого початку свого існування Пакистан опинився у стані конфлікту з Індією через територіальну суперечку за штат Джамму і Кашмір. Цей конфлікт став постійним джерелом напруженості і військових сутичок між двома країнами, що визначило один з головних пріоритетів зовнішньої політики Пакистану — забезпечення своєї територіальної цілісності та безпеки.

Пакистан знаходиться у стратегічно важливому регіоні Південної Азії, на межі з Центральною Азією та Близьким Сходом. Географічне положення робить його важливим гравцем у регіональній та глобальній політиці.

Близькість до таких великих країн, як Індія, Китай, Іран та Афганістан, впливає на зовнішньополітичні рішення Пакистану. Зокрема, відносини з Індією та Афганістаном є особливо важливими через спільні кордони та історичні конфлікти.

Економічна ситуація Пакистану також суттєво впливає на його зовнішню політику. Пакистан є розвиваючою країною з великим потенціалом, але стикається з серйозними економічними викликами, такими як високий рівень бідності, нестабільна економіка та залежність від зовнішньої допомоги. Залучення іноземних інвестицій, розвиток торгівлі та участь у міжнародних економічних проектах є ключовими напрямками економічної дипломатії Пакистану.

Безпека є одним з основних пріоритетів зовнішньої політики Пакистану. Після проведення ядерних випробувань у 1998 році Пакистан став ядерною державою, що значно змінило його роль у регіоні та світі. Ядерна зброя виконує роль стримування, забезпечуючи національну безпеку в умовах постійної загрози з боку Індії. Крім того, Пакистан активно співпрацює з міжнародними партнерами у сфері боротьби з тероризмом та іншими глобальними безпековими викликами.

Внутрішня політична ситуація також впливає на зовнішню політику Пакистану. Часті зміни урядів, військові перевороти та політична нестабільність створюють виклики для стабільної та послідовної зовнішньої політики. Водночас Пакистан прагне зберегти суверенітет та незалежність у прийнятті зовнішньополітичних рішень, забезпечуючи баланс між національними інтересами та міжнародними зобов'язаннями.

Пакистан, як ісламська республіка, приділяє значну увагу питанням релігійної та культурної солідарності з іншими мусульманськими країнами. Це впливає на його участь у міжнародних ісламських організаціях, таких як Організація ісламського співробітництва (ОІС), та надання підтримки мусульманським спільнотам у світі.

Передумови формування пріоритетів зовнішньої політики Пакистану є складними і багатограними. Історичні конфлікти, стратегічне географічне положення, економічні виклики, безпекові потреби, внутрішньополітична ситуація та релігійні чинники разом визначають основні напрями зовнішньої політики країни. Розуміння цих передумов є ключовим для аналізу сучасних зовнішньополітичних пріоритетів Пакистану та прогнозування його дій на міжнародній арені.

Таблиця 1.5

Нормативно-правова база зовнішньої політики Пакистану

Законодавчий акт	Дата прийняття	Ключові положення	Вплив на зовнішню політику
Конституція Ісламської Республіки Пакистан	1973	Визначає Пакистан як ісламську республіку, де суверенітет належить народу.	Встановлює основоположні принципи зовнішньої політики, такі як незалежність, суверенітет, територіальна цілісність та мирне співіснування.
Акт про зовнішню політику	1974	Визначає основні цілі та завдання зовнішньої політики Пакистану.	Проголошує пріоритетами зовнішньої політики захист національних інтересів, просування миру та безпеки в регіоні, а також співпрацю з іншими країнами.
Національна політика безпеки	2014	Визначає стратегічні пріоритети	Вказує на основні виклики та загрози

		Пакистану в сфері безпеки.	безпеці Пакистану, такі як тероризм, ядерна проліферація та регіональна нестабільність.
Стратегія економічної дипломатії	2018	Визначає пріоритети Пакистану в сфері економічної дипломатії.	Спрямована на залучення інвестицій, стимулювання експорту та розвиток економічних зв'язків з іншими країнами.

Мирне співіснування є важливим аспектом зовнішньої політики Пакистану. Країна прагне до миру та безпеки як у своєму регіоні, так і у світі загалом. Це включає співпрацю з іншими країнами у вирішенні міжнародних конфліктів, участь у міжнародних миротворчих операціях та спільні зусилля з метою збереження світового миру та стабільності [3, с. 314–320].

Акт про зовнішню політику 1974 року конкретизує принципи Конституції і визначає основні цілі та завдання зовнішньої політики Пакистану. Ці цілі включають захист національних інтересів, збереження миру та безпеки, сприяння міжнародному співробітництву та розвиток дружніх відносин з усіма країнами світу.

Національна політика безпеки 2014 року визначає стратегічні пріоритети Пакистану в сфері безпеки. Вона базується на трьох основних стовпах, які включають захист національної території та суверенітету, просування миру та безпеки в регіоні, а також сприяння економічному розвитку.

Захист національної території та суверенітету відіграє ключову роль у національній політиці безпеки Пакистану. Країна прагне зберегти свою територіальну цілісність та недоторканність, а також забезпечити захист своїх

громадян від будь-яких зовнішніх загроз, включаючи тероризм та агресію з боку інших держав.

Просування миру та безпеки в регіоні є важливою складовою національної політики безпеки. Пакистан активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями для вирішення регіональних конфліктів, підтримки мирних переговорів та створення сприятливої атмосфери для розвитку стабільності та взаєморозуміння.

Сприяння економічному розвитку визначається як один із пріоритетів національної політики безпеки Пакистану. Країна прагне створити сприятливі умови для економічного зростання та розвитку, що включає підтримку бізнесу, інвестиційну привабливість та розвиток торговельних відносин з іншими країнами.

Отож, зовнішня політика Пакистану базується на принципах незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та мирного співіснування. Країна прагне до захисту своїх національних інтересів, збереження миру та безпеки в регіоні та сприяння розвитку дружніх відносин з іншими державами у міжнародній арені. Національна політика безпеки та акти про зовнішню політику визначають стратегічні цілі та завдання Пакистану в цих сферах, забезпечуючи належний розвиток країни у сучасному світі.

Інформаційна політика Пакистану є важливим інструментом для формування та реалізації зовнішньополітичного курсу країни. Вона спрямована на просування національних інтересів на міжнародній арені та захист геополітичних та економічних пріоритетів Пакистану. Одним з ключових аспектів інформаційної політики є взаємодія з медіа, які грають важливу роль у поширенні інформації про зовнішню політику країни.

Пакистанські медіа, включаючи державні та приватні, відіграють різні ролі в цьому контексті. Державні ЗМІ, такі як PTV і Radio Pakistan, використовуються для трансляції офіційної позиції уряду з ключових зовнішньополітичних питань. Це дозволяє владі контролювати інформаційний

ландшафт і передавати вибрану ними інтерпретацію подій. З іншого боку, приватні ЗМІ, такі як Geo News і ARY News, мають більшу свободу висловлювання різних поглядів, але водночас часто зазнають критики з боку уряду за те, що їхня інформація може бути спрямована на підірвання національних інтересів чи навіть вважатися «антинаціональною» чи «проіндійською».

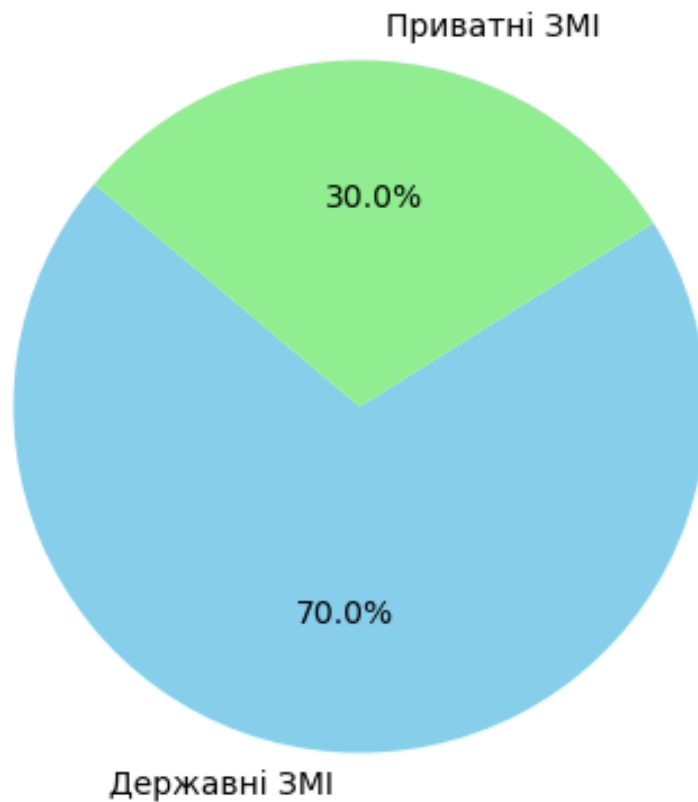

Рис. 1.4 Ролі пакистанських ЗМІ у трансляції офіційної позиції уряду

Крім медіа, Пакистан використовує інформаційні кампанії для просування своїх зовнішньополітичних цілей. Ці кампанії можуть бути спрямовані як на міжнародну аудиторію з метою поліпшення іміджу країни та заручення підтримки своїх політичних дій, так і на внутрішню аудиторію з метою мобілізації громадської думки на підтримку урядових ініціатив.

Для досягнення своїх цілей у сфері інформаційної політики, Пакистан використовує різні інструменти. Дипломатичний корпус країни активно взаємодіє з іноземними урядами та міжнародними ЗМІ з метою просування позицій країни з ключових зовнішньополітичних питань. Поряд з

дипломатією, Пакистан використовує пропаганду для поширення своєї точки зору та створення сприятливого ставлення до своїх дій. Варто відзначити, що у цьому контексті, поруч з позитивною пропагандою, інколи використовується і дезінформація з метою введення в оману іноземних урядів та громадськість. Крім того, Пакистан активно використовує кібервійну для атак на веб-сайти та комп'ютерні мережі своїх супротивників [7, с. 97–102].

Проте, інформаційна політика Пакистану стикається з рядом викликів. Нестача довіри до медіа у країні породжує сумніви щодо об'єктивності та достовірності інформації, що поширюється. Феномен фейкових новин є серйозною проблемою, яка може використовуватися для маніпуляції громадською думкою та зміни перспективи на події. Крім того, інші країни, зокрема Індія та Китай, також активно залучаються до інформаційної війни в Пакистані, що створює додаткові виклики для формування ефективної інформаційної політики.

У підсумку, інформаційна політика Пакистану є складним і багатогранним процесом, який включає в себе взаємодію з медіа, використання різних інструментів і технік, а також вирішення численних викликів і проблем. Ефективна інформаційна політика є ключовим елементом успішної зовнішньої політики країни, але вимагає постійного аналізу, адаптації до змін у медіапросторі та міжнародному оточенні, а також вдосконалення механізмів комунікації з громадськістю для підтримки внутрішньої та зовнішньої стабільності країни.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПАКИСТАНУ

2.1. Двосторонні зовнішньополітичні відносини Пакистану з ключовими гравцями на міжнародній арені

Відносини між Пакистаном та США протягом багатьох років характеризувалися складністю та неоднозначністю. З одного боку, обидві країни мають спільні інтереси в сфері безпеки, боротьби з тероризмом та економічного розвитку. З іншого боку, їхні позиції часто розходяться щодо таких питань, як ядерна зброя, демократія та права людини [25, с. 7].

Початок дипломатичних відносин у 1947 році позначив початок стратегічного партнерства між країнами. У період Холодної війни Пакистан забезпечував США стратегічний доступ до регіону та активно допомагав у протистоянні Радянському Союзу. Проте після припинення конфлікту відносини між ними охололи. Наступним переломним моментом став 11 вересня 2001 року, коли теракти у США змусили обидві країни переглянути свою стратегію безпеки та боротьби з тероризмом.

Пакистан став ключовим союзником США у війні проти тероризму, надаючи їм доступ до своєї території та повітряного простору для проведення військових операцій проти Аль-Каїди та Талібану. США, у свою чергу, надали Пакистану значну фінансову та військову допомогу, що сприяло зміцненню обороноздатності країни та підвищенню її впливу на регіональному рівні.

Однак, разом із позитивними аспектами співпраці, виникали й проблеми. Наприклад, неоднозначна політика Пакистану у сфері ядерної безпеки ставала предметом напруги між країнами. США висловлювали занепокоєння щодо рівня контролю над ядерним арсеналом Пакистану, особливо у зв'язку з наявністю терористичних загроз та можливістю розповсюдження ядерної технології.

Стратегічне партнерство між Пакистаном та США виявило значний вплив на регіональну стабільність. Переважно, воно сприяло стримуванню

терористичних загроз та поліпшенню безпеки в Азійському регіоні. Проте, з іншого боку, воно також призвело до зростання військового впливу США в Пакистані, що викликало хвилю реакцій у сусідніх країнах, зокрема в Афганістані, де військова присутність США стала об'єктом критики та обговорень щодо міжнародного права.

Поза відносинами з США, Пакистан має важливі зовнішньополітичні зв'язки з іншими ключовими гравцями на міжнародній арені. Зокрема, співпраця з Китаєм виявляється надзвичайно значущою. Китай інвестує мільярди доларів у розвиток інфраструктури в Пакистані через ініціативу «Один пояс, один шлях», що сприяє економічному зростанню країни. З іншого боку, напружені відносини з Індією, особливо через спірну територію Кашміру, залишаються однією з найскладніших проблем у зовнішньополітичному портфелі Пакистану [22, с. 13].

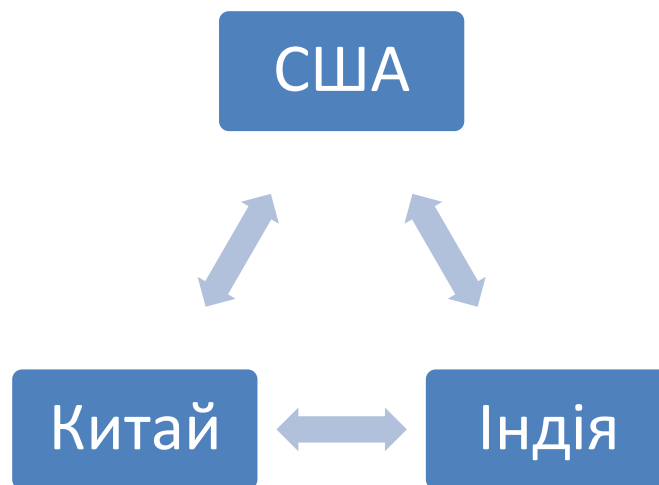

Рис. 2.1 Зовнішньополітичні зв'язки Пакистану

Відносини між Пакистаном і Китаєм є одним із найважливіших аспектів зовнішньої політики обох країн. Ці відносини мають стратегічний характер і охоплюють різні сфери, включаючи економіку, військову співпрацю, інфраструктурні проекти та дипломатичну підтримку.

Співпраця між Пакистаном і Китаєм розпочалася у 1950-х роках і значно зміцніла після війни між Індією та Китаєм у 1962 році. Відтоді обидві країни підтримують стабільні та дружні відносини, які характеризуються взаємною

підтримкою в міжнародних питаннях і спільними інтересами у сфері безпеки та розвитку.

Одним із найбільш знакових аспектів співпраці між двома країнами є Китайсько-Пакистанський економічний коридор (СРЕС). Цей проект, який є частиною глобальної ініціативи "Один пояс, один шлях" (ОБОР), передбачає інвестиції в розмірі понад 60 мільярдів доларів США. СРЕС включає будівництво інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, залізниці, порти та електростанції, що сприяє економічному розвитку Пакистану та поліпшенню його логістичних можливостей.

СРЕС має велике стратегічне значення для обох країн. Для Китаю це забезпечує прямий доступ до Аравійського моря через пакистанський порт Гвадар, що зменшує залежність від морських шляхів через Південно-Китайське море та Малаккську протоку. Для Пакистану це відкриває нові можливості для економічного розвитку, створення робочих місць і зміцнення енергетичної безпеки.

Військова співпраця між Пакистаном і Китаєм також є важливим аспектом їхніх відносин. Китай постачає Пакистану значну частину його військової техніки, включаючи літаки, танки, ракети та іншу зброю. Крім того, обидві країни регулярно проводять спільні військові навчання та обмінюються військовими технологіями.

Одним із важливих проектів у цій сфері є спільне виробництво винищувачів JF-17 Thunder, яке дозволило Пакистану зміцнити свої військово-повітряні сили і зменшити залежність від західних постачальників.

На міжнародній арені Пакистан і Китай підтримують один одного в різних питаннях. Китай є одним із найбільших захисників Пакистану в Організації Об'єднаних Націй (ООН), часто блокуючи ініціативи, які можуть нашкодити інтересам Пакистану. У свою чергу, Пакистан підтримує позиції Китаю в таких питаннях, як Тайвань, Тибет і Південно-Китайське море.

Окрім СРЕС, економічна співпраця між двома країнами включає торгівлю та інвестиції в різні галузі. Китай є одним із найбільших

торговельних партнерів Пакистану, і обсяг двосторонньої торгівлі постійно зростає. Китайські компанії активно інвестують у пакистанську економіку, зокрема у сектори енергетики, інфраструктури, телекомунікацій та виробництва.

Хоча співпраця між Пакистаном і Китаєм має багато переваг, вона також стикається з певними викликами. Наприклад, безпекова ситуація в регіоні Белуджистан, де розташований порт Гвадар, залишається напруженою через діяльність сепаратистських і терористичних груп. Крім того, деякі експерти висловлюють занепокоєння щодо зростання боргової залежності Пакистану від Китаю через значні кредити на інфраструктурні проекти.

Співпраця між Пакистаном і Китаєм є стратегічно важливою і багатогранною. Вона охоплює економічні, військові, дипломатичні та інфраструктурні аспекти, що сприяє зміцненню позицій обох країн на регіональній та міжнародній арені. Незважаючи на виклики, обидві країни продовжують працювати над поглибленням своїх відносин, що має важливе значення для їхнього розвитку та безпеки.

Співпраця Пакистану з Китаєм займає ключове місце в контексті економіки та геополітики Пакистану. Китай виступає не лише як один з головних торгових партнерів, але й як важливий інвестор у реалізацію інфраструктурних проектів. Співпраця цих двох країн охоплює широкий спектр сфер, включаючи енергетику, транспорт, телекомунікації та оборонну співпрацю.

Один із найзначущіших проектів у рамках співпраці Пакистану та Китаю - це Коридор Китай-Пакистан (ККП). Цей амбіційний проект передбачає створення мережі доріг, залізниць, трубопроводів та енергетичних об'єктів, що з'єднують західну частину Китаю з портом Гвадар на узбережжі Аравійського моря в Пакистані. Метою ККП є стимулювання економічного зростання Пакистану, підвищення його конкурентоспроможності на світовому ринку та зміцнення геополітичного статусу країни.

Початок реалізації ККП вже має вагомі економічні наслідки. Передбачається, що проєкт допоможе створити значну кількість робочих місць, залучить інвестиції в інфраструктуру та сприятиме розвитку нових галузей економіки. Крім того, ККП сприятиме збільшенню обсягів експорту пакистанських товарів на міжнародні ринки, зменшить залежність країни від імпорту енергоносіїв та розвине транзитний потенціал Пакистану як ключового транспортного вузла у регіоні.

Проте разом із позитивними аспектами ККП виникають і певні ризики. Деякі експерти висловлюють обурення щодо можливого зростання державного боргу Пакистану у зв'язку з фінансуванням інфраструктурних проєктів, а також відзначають загрози для екології у зв'язку з великим масштабом будівництва та експлуатацією інфраструктури.

У геополітичному плані ККП також має значний вплив. Проєкт зміцнює економічні та стратегічні зв'язки між Пакистаном та Китаєм, що, в свою чергу, підвищує геостратегічне значення обох країн у регіоні. Крім того, ККП може призвести до зміни балансу сил у Південній Азії, сприяючи конкуренції між Китаєм та Індією за вплив та ресурси у цьому регіоні [28, с. 19].

Важливо також враховувати вплив співпраці Пакистану з Китаєм на його відносини з іншими ключовими гравцями на міжнародній арені. Зокрема, американсько-пакистанські відносини можуть піддаватися напрузі через зростаючий вплив Китаю в регіоні та втрату певних стратегічних позицій для США. Паралельно з цим співпраця з Китаєм може поглибити напруженість у відносинах між Пакистаном та Індією, оскільки остання спостерігає за проєктом з певною обуреністю, вбачаючи у ньому потенційну загрозу для своєї безпеки та впливу в регіоні.

У цілому, співпраця Пакистану з Китаєм, зокрема через Коридор Китай-Пакистан, має багатогранний вплив на економіку, геополітику та міжнародні відносини Пакистану, відкриваючи широкі можливості для розвитку, але вимагаючи уважного аналізу ризиків та належного управління національними інтересами у глобальному контексті.

Відносини між Пакистаном та Індією в сучасному світі можна вважати однією з найскладніших та найнапруженіших проблем в міжнародній політиці. Ці відносини мають глибокі історичні корені, які виходять ще з часів розділу Британської Індії в 1947 році, коли створилися дві незалежні держави — Індія та Пакистан. Цей розділ був супроводжений масовим переселенням людей та релігійними конфліктами, що заклали основу для подальшого напруження між цими країнами.

Один з ключових конфліктів між Пакистаном та Індією полягає в спірному регіоні Кашмір. Обидві країни претендують на територію Кашміру, що призвело до трьох війн (1947-1948, 1965, 1999) та численних прикордонних інцидентів. Цей конфлікт є одним з найгостріших у світі та продовжує домінувати у відносинах між країнами [24, с. 34].

Ще одним важливим аспектом напруженості є розподіл водних ресурсів річок, які протікають через обидві країни. Індія звинувачує Пакистан у надмірному використанні води, що призводить до зниження рівня води в річках, що негативно впливає на її сільське господарство.

Таблиця 2.1

Хронологія ключових подій у відносинах Пакистану та Індії

Рік	Подія
1947	Розділ Британської Індії та початок Кашмірського конфлікту
1948	Перша індо-пакистанська війна
1965	Друга індо-пакистанська війна
1971	Третя індо-пакистанська війна та здобуття незалежності Бангладеш
1998	Ядерні випробування Пакистану та Індії
1999	Каргільська війна
2001	Аграський саміт
2008	Терористичні атаки в Мумбаї
2014	Зустріч прем'єр-міністрів Моді та Шарифа
2019	Індія скасовує спеціальний статус Кашміру

Також великою проблемою є питання тероризму. Індія звинувачує Пакистан у підтримці терористичних груп, які діють на її території, зокрема таких як Lashkar-e-Taiba. Це питання стало особливо актуальним після терористичних атак в Мумбаї в 2008 році, які, за думкою Індії, були спричинені терористами з Пакистану.

Незважаючи на складність відносин, протягом років були здійснені певні кроки для полегшення напруженості між країнами. Наприклад, Деліська декларація 1966 року зобов'язувала обидві країни вирішувати свої суперечки мирним шляхом. Лахорська декларація 1999 року підтвердила важливість мирного процесу та закликала до розширення торгівлі та співпраці. Аграський саміт 2001 року ознаменував певне полегшення у відносинах, коли лідери обох країн погодилися на відновлення діалогу та співпрацю.

Таким чином, відносини між Пакистаном та Індією є складними та напруженими через історичні, територіальні, торговельні та політичні питання. Незважаючи на це, існують певні механізми та ініціативи, спрямовані на полегшення конфлікту та покращення взаєморозуміння між країнами. Однак багато роботи ще потрібно зробити для досягнення стабільності та миру в регіоні [29, с. 10].

Конфліктні відносини між Пакистаном та Афганістаном віддзеркалюють складність та важливість геополітичних взаємин у регіоні Південної Азії. З 1979 року, коли почалася війна в Афганістані, стосунки між цими двома країнами були напруженими та переповненими різноманітними складнощами.

Роль Пакистану у конфлікті визначалася його географічним положенням та стратегічними інтересами. Пакистанський кордон, протяжність якого складає 2500 кілометрів, став важливим елементом у відносинах між двома країнами. Величезна кількість афганських біженців, які перетнули кордон у пошуках притулку під час війни та після неї, мала серйозний вплив на суспільство та економіку Пакистану. Крім того, уряд Пакистану підтримував

афганських моджахедів у боротьбі проти радянських військ, що додатково зміцнювало його зв'язки з конфліктом.

Виведення радянських військ з Афганістану не принесло стабільності в регіон. Навпаки, країна потрапила у громадянську війну, під час якої різні фракції боролися за владу. У 1996 році до влади прийшли «Талібани», терористична організація, яка змінила політичну ситуацію в країні та вплинула на Пакистан.

Пакистан був однією з країн, що визнавала уряд «Талібану», що спричинило міжнародну критику та напруженість у відносинах з Заходом. Однак події 11 вересня 2001 року, коли терористичні атаки «Аль-Каїди» в США стали катастрофічним переломом у міжнародних стосунках, змусили Пакистан переглянути свою політику. Країна стала союзником у боротьбі проти тероризму та надала США допомогу у розслідуванні та протидії терористичним групам.

Однак навіть після цього зміни в політиці, відносини між Пакистаном та США не були гладкими. Підозри та звинувачення у підтримці терористичних організацій з боку Пакистану тривали надалі, що спричиняло напруженість та недовіру. У 2011 році американські військові операції в Пакистані призвели до смерті Усами бен Ладена, лідера «Аль-Каїди». Ця подія знову підняла питання щодо ролі та співпраці Пакистану з терористичними групами.

Виведення американських військ з Афганістану у 2014 році створило нову політичну реальність у регіоні. Повернення «Талібану» до влади у країні стало предметом серйозних обговорень та занепокоєнь для Пакистану. Дестабілізація сусідньої країни може мати серйозні наслідки для безпеки та стабільності у Пакистані [21, с. 26].

Відносини між Пакистаном та Європейським Союзом (ЄС) включають різні аспекти, які відіграють ключову роль у розвитку обох сторін. Одним із важливих аспектів є економічне співробітництво. У 2021 році обсяг торгівлі між Пакистаном та ЄС склав 27,3 мільярда євро, при цьому Пакистан експортував до ЄС на 12,2 мільярда євро, а імпортував з ЄС на 15,1 мільярда

євро. Основними товарами, що експортуються з Пакистану до ЄС, є текстиль, шкіряні вироби, фрукти та овочі, а основними товарами, що імпортуються з ЄС до Пакистану, є машини, хімічні продукти та транспортні засоби. Таке економічне партнерство є важливим для обох сторін, оскільки сприяє розвитку торгівлі та інвестицій.

До інших аспектів відносин між Пакистаном та ЄС входить фінансова допомога. У 2021 році ЄС виділив Пакистану 840 мільйонів євро допомоги у рамках Програми розвитку співпраці (ПДС). Ці кошти спрямовані на фінансування проєктів у сферах освіти, охорони здоров'я, сільського господарства та інфраструктури. Ця допомога відіграє важливу роль у покращенні життя громадян Пакистану та сприяє загальному розвитку країни.

У політичній сфері ЄС та Пакистан також мають спільні інтереси. Наприклад, співпраця у сфері безпеки та боротьби з тероризмом є важливою для обох сторін. ЄС надає допомогу Пакистану у цих питаннях, сприяючи зміцненню стабільності та безпеки в регіоні. Крім того, спільна робота з питань прав людини є одним із пріоритетів відносин між ЄС та Пакистаном. Сюди входять такі аспекти, як свобода слова, зібрань та релігійних свобод.

Однак у відносинах між ЄС та Пакистаном є і розбіжності. Наприклад, питання смертної кари та прав жінок можуть викликати непорозуміння між сторонами. Однак важливою є та факт, що обидві сторони прагнуть до діалогу та конструктивного вирішення цих питань. У контексті зовнішньополітичних відносин Пакистану з іншими ключовими гравцями на міжнародній арені, можна зазначити, що Пакистан має складні та багатогранні відносини з країнами, такими як США, Китай, Росія та Індія. Ці відносини базуються на різноманітних інтересах, включаючи політичні, економічні та безпекові аспекти. Наприклад, співпраця з Китаєм зокрема важлива у сфері інфраструктурних проєктів та економічних ініціатив.

Пакистан, знаходячись на перехресті Південної та Центральної Азії, відіграє ключову роль у геополітичній динаміці регіону, особливо у контексті його зв'язків з країнами Близького Сходу. Ці зв'язки відзначаються не лише

глибокими історичними зв'язками, але й насичені релігійними та економічними вимірами, які визначають зовнішню політику Пакистану та його взаємодію з країнами Близького Сходу [26, с. 29].

Однією з ключових сфер співпраці є спільні релігійні інтереси між Пакистаном і країнами Близького Сходу. Іслам, який є домінуючою релігією у Пакистані, є також широко поширеним у багатьох країнах регіону. Ця спільна релігійна спадщина створює основу для взаємоповаги та співпраці між країнами. Пакистан, у свою чергу, часто виступає захисником інтересів мусульманського світу на міжнародній арені, що сприяє укріпленню його статусу серед країн Близького Сходу як ключового партнера.

Таблиця 2.2

Вплив спільних релігійних та енергетичних інтересів на відносини
Пакистану з країнами Близького Сходу

Країна	Спільні релігійні інтереси	Спільні енергетичні інтереси	Вплив на двосторонні відносини
Саудівська Аравія	Так	Так	Тісні політичні, економічні та військові відносини
Іран	Так	Так	Складні відносини, але співпраця в деяких сферах
Туреччина	Так	Ні	Близькі союзники з схожими політичними цілями

Однак, основним фактором, що визначає взаємодію між Пакистаном та країнами Близького Сходу, є енергетичні інтереси. Пакистан, який є однією з найбільш населених країн світу, залежить від імпорту енергоносіїв, зокрема нафти та газу, з країн регіону. Ця залежність створює необхідність в тісних енергетичних зв'язках з країнами Близького Сходу, які володіють значними

запасами цих ресурсів. Така взаємозалежність робить енергетичну безпеку одним з основних пріоритетів зовнішньої політики Пакистану та спонукає його до поглиблення співпраці з країнами-експортерами енергоносіїв, такими як Саудівська Аравія, Кувейт та Катар.

У світлі цих факторів, взаємодія між Пакистаном і країнами Близького Сходу виявляється мультифакторною та багатовимірною. Наприклад, розглянемо відносини з Саудівською Аравією, яка вважається одним з найважливіших партнерів Пакистану у регіоні. Саудівська Аравія надає значну фінансову підтримку Пакистану, що сприяє розвитку його економіки та інфраструктури. Крім того, обидві країни підтримують тісні політичні та військові відносини, співпрацюючи у сферах безпеки та оборони.

Рис. 2.2 Взаємодія між Пакистаном і Саудівською Аравією

Щодо відносин з Іраном, сусідньою країною Пакистану, можна відзначити складну природу їхньої взаємодії. Незважаючи на існуючі релігійні та геополітичні розбіжності, обидві країни співпрацюють у сферах торгівлі та енергетики, що відображається у важливості Ірану як партнера для Пакистану у забезпеченні його енергетичних потреб.

У Пакистані спостерігається активна участь у регіональних та міжнародних торгових процесах. Важливо зазначити, що ця країна має значні природні ресурси, що створює базу для розвитку різноманітних галузей економіки та торгівлі. Таке положення Пакистану робить його привабливим

партнером для інших країн Азії та інших регіонів світу, що цікавляться торгівельними взаємовідносинами [31, с. 24].

Один з ключових аспектів торгівлі Пакистану - це угоди з іншими країнами Азії. Наприклад, Угода про вільну торгівлю між Пакистаном та Індією, підписана в 2003 році, була спрямована на стимулювання торгівлі та економічного співробітництва. Незважаючи на це, угода мала обмежений успіх через політичні розбіжності між країнами. Угода про вільну торгівлю Південної Азії (SAFTA), укладена в 2006 році, зменшила тарифи та інші торговельні бар'єри між країнами-членами, включаючи Пакистан, що позитивно позначилося на обсягах торгівлі. Крім того, Угода про вільну торгівлю між Китаєм та Пакистаном (FTA), також укладена в 2006 році, сприяла зростанню торгівлі між цими двома країнами завдяки пільговому доступу до китайського ринку.

Додатково, Пакистан уклав Угоди про вільну торгівлю з іншими країнами, які також сприяли розвитку торгівлі та економічного співробітництва. Наприклад, Угода про вільну торгівлю Таджикистан-Пакистан (FTA), підписана в 2011 році, сприяла розвитку торгівлі між цими двома країнами. Також варто відзначити Угоду про вільну торгівлю Афганістан-Пакистан (ARTTA), яка була підписана в 2016 році і полегшила торгівлю між цими країнами.

Роль Пакистану в регіональних торгових блоках також відіграє важливу роль у його торгівельних відносинах. Наприклад, участь у Південно-Азійській асоціації регіонального співробітництва (SAARC) дозволяє Пакистану активно взаємодіяти з іншими країнами регіону та здійснювати спільні економічні ініціативи. Також, участь у Шанхайській організації співробітництва (ШОС) надає Пакистану можливість розширити свої торговельні зв'язки з країнами Центральної Азії та Євразії.

Усі ці фактори свідчать про активну роль Пакистану у міжнародних торгових відносинах та його зацікавленість у підтримці відкритої, ефективної та стійкої торговельної системи з іншими країнами. Розвиток торгівлі та

співробітництва на регіональному та міжнародному рівнях є важливим елементом стратегії економічного зростання та підтримки стабільності в Пакистані та всьому регіоні Азії.

Посольства та консульства є важливими складовими зовнішньополітичної діяльності будь-якої країни, у тому числі і для Пакистану. Вони виконують різноманітні функції, які спрямовані на підтримку та розвиток відносин з іншими державами, захист інтересів громадян, сприяння економічному зростанню та підвищення іміджу країни на міжнародній арені.

У контексті двосторонніх зовнішньополітичних відносин, Пакистан використовує свої посольства та консульства для сприяння розвитку дружніх зв'язків з іншими країнами. Це включає організацію зустрічей та переговорів на високому рівні, сприяння культурному обміну, співпрацю в різних сферах, таких як торгівля, інвестиції, освіта та наука. Наприклад, посольство Пакистану в Китаї активно сприяє розвитку торговельних та інвестиційних відносин між двома країнами, що сприяє економічному зростанню обох сторін [16, с. 20].

Захист інтересів громадян Пакистану за кордоном є ще однією важливою функцією посольств та консульств. Вони надають консульську допомогу громадянам у вирішенні різних питань, починаючи від отримання документів до розв'язання юридичних проблем. Наприклад, консульство Пакистану в Саудівській Аравії активно працює над захистом прав працівників та розвитком економічних зв'язків між обома країнами.

Окрім того, посольства та консульства сприяють економічним інтересам Пакистану через розвиток торговельних та інвестиційних відносин з іншими країнами. Вони допомагають залучати іноземні інвестиції, розширюють ринки збуту для пакистанських товарів та послуг. Така діяльність сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню економічного рівня країни. Наприклад, посольство Пакистану в США активно працює над привертанням іноземних інвестицій у сферу технологій та розвитку експортної бази Пакистану.

Публічна дипломатія через посольства та консульства також відіграє важливу роль у підвищенні іміджу країни на міжнародній арені. Шляхом розповсюдження інформації про культуру, традиції та досягнення Пакистану, вони сприяють позитивному сприйняттю країни світом та підвищенню її престижу у міжнародних відносинах. Наприклад, консульство Пакистану в Європейському союзі активно сприяє розвитку культурного обміну та просуванню пакистанської музики, мистецтва та літератури у Європі.

Вплив посольств та консульств на двосторонні відносини з ключовими гравцями на міжнародній арені залежить від рівня політичних та економічних відносин, ефективності роботи дипломатичних представництв та їхньої активності. Відправлені дипломати повинні мати глибоке розуміння культурного та політичного контексту країни перебування, що сприяє побудові конструктивних відносин та розвитку співпраці в різних сферах.

Отож, посольства та консульства Пакистану відіграють важливу роль у сприянні зовнішньополітичним цілям країни, зокрема у розвитку дружніх відносин, захисті інтересів громадян, сприянні економічному зростанню та підвищенні іміджу Пакистану на міжнародній арені.

2.2. Місце і роль багатосторонньої дипломатії в зовнішній політиці Пакистану

Роль Пакистану в миротворчій діяльності Організації Об'єднаних Націй (ООН) є надзвичайно важливою та значущою, враховуючи історію країни в цій сфері. Пакистан активно бере участь у різних аспектах миротворчої діяльності ООН, що охоплює широкий спектр функцій від забезпечення безпеки до підтримки гуманітарної допомоги та державного будівництва. За роки своєї участі, Пакистан відігравав ключову роль у багатьох миротворчих місіях ООН, зокрема у сферах спостереження за виборами, захисту цивільних осіб, гуманітарної допомоги та державного будівництва.

Що стосується спостереження за виборами, пакистанські миротворці мають значний досвід у забезпеченні проведення виборів у країнах, які

переживають період переходу або конфліктів. Вони брали участь у спостереженні за виборами в країнах, таких як Камбоджа, Косово та Ліберія, де їхні зусилля спрямовані на забезпечення чесності та прозорості виборчих процесів, що є важливим елементом будівництва демократії та мирного суспільства [17, с. 60].

У сфері захисту цивільних осіб пакистанські миротворці здійснюють важливу місію у зоні конфліктів, де вони працюють на захист мирного населення від насильства та порушень прав людини. Вони брали участь у миротворчих операціях в Демократичній Республіці Конго, Сьєрра-Леоне, Сомалі та інших країнах, де їхні навички та відданість допомагають зменшити страждання цивільного населення та підтримувати мирний процес.

Гуманітарна допомога також є важливою складовою роботи пакистанських миротворців. Вони активно допомагають у доставці гуманітарної допомоги до країн, які постраждали від стихійних лих або конфліктів, таких як Гаїті, Пакистан, Шри-Ланка тощо. Їхня діяльність спрямована на забезпечення доступу до необхідних ресурсів та підтримку людей, які опинилися у складних гуманітарних умовах.

Державне будівництво є ще однією важливою областю, де Пакистан вносить суттєвий внесок у миротворчу діяльність ООН. Його миротворці допомагають у відновленні державних інституцій, зміцненні верховенства права та підтримці процесів демократичного розвитку. Вони брали участь у миротворчих місіях у Східному Тиморі, Ліберії та інших країнах, де їхні знання та досвід допомагають сприяти стабільності та розвитку цих країн.

Таблиця 2.3

Вклад Пакистану в миротворчі місії ООН

Місія	Період	Персонал
Миротворча місія ООН в Конго (MONUC)	1999-2010	11 950
Миротворча місія ООН в Ліберії (UNMIL)	2003-2017	10 500

Миротворча місія ООН в Південному Судані (UNMISS)	2011-досі	1 500
Миротворча місія ООН у Косово (UNMIK)	1999-2018	1 000
Миротворча місія ООН у Дарфурі (UNAMID)	2008-2020	3 300

У контексті ролі Пакистану в ООН слід зазначити, що країна активно взаємодіє з різними органами та агентствами ООН, що дозволяє їй бути ключовим учасником у вирішенні глобальних проблем. Пакистан є членом Ради Безпеки ООН, де його позиція та дії мають велике значення для міжнародного співробітництва та забезпечення міжнародного миру і безпеки. Крім того, країна активно бере участь у роботі Економічної та соціальної ради ООН, Ради з прав людини ООН та інших органів, де вона сприяє розвитку ефективних стратегій та рішень для вирішення глобальних викликів [20, с. 54].

Пакистанський уряд визнає значення багатосторонньої дипломатії як ключового інструменту для вирішення міжнародних проблем. Він активно підтримує принципи мирного співіснування, поваги до суверенітету та територіальної цілісності держав, а також принципу невтручання у внутрішні справи інших країн. Ці принципи є основою зовнішньої політики Пакистану в контексті ООН та інших міжнародних організацій, де він прагне досягти спільних рішень та дій для забезпечення стабільності та миру у світі.

Отже, роль Пакистану в миротворчій діяльності ООН є надзвичайно важливою та має значний вплив на подолання глобальних викликів у сфері міжнародної безпеки, гуманітарної допомоги та державного будівництва. Його активна участь у миротворчих місіях, підтримка принципів ООН та розвиток багатосторонньої співпраці свідчать про відданість країни міжнародній спільноті та прагнення сприяти миру та стабільності в світі.

Південно-Азійська асоціація регіонального співробітництва (СААРК) визначається як ключовий орган багатосторонньої дипломатії в контексті зовнішньої політики Пакистану. Ця організація є форумом для співпраці та

обговорення питань, які стосуються різноманітних сфер взаємодії між країнами Південної Азії. Заснована в 1985 році, СААРК включає в себе великий спектр країн-членів, таких як Афганістан, Бангладеш, Бутан, Індія, Мальдіви, Непал, Пакистан та Шрі-Ланка.

Пакистан, як один із засновників СААРК, відіграє важливу роль у здійсненні міжнародної політики через цей форум. Він був обраний головою СААРК тричі та вніс значний внесок у різноманітні ініціативи та програми організації. Пакистан активно співпрацює з іншими країнами-членами у ряді сфер, таких як торгівля, енергетика, управління водними ресурсами, культурний обмін та забезпечення миру та безпеки в регіоні.

Однією з ключових сфер співпраці є торгівля. Пакистан є одним із найбільших торгових партнерів країн-членів СААРК і активно сприяє розвитку торгівлі та інвестицій в рамках регіону. Угода про вільну торгівлю в Південній Азії (SAFTA) є важливим інструментом для збільшення торговельного обороту між країнами-членами [23, с. 44].

Ще однією ключовою сферою є енергетика. Пакистан співпрацює з іншими країнами СААРК над розвитком регіональних енергетичних проєктів, таких як Транснаціональна газопровідна мережа Південної Азії (TAPI). Цей проєкт спрямований на забезпечення енергетичної безпеки та зменшення залежності регіону від зовнішніх джерел енергії.

Управління водними ресурсами є ще однією важливою сферою співпраці в рамках СААРК. Пакистан активно співпрацює з іншими країнами з питань раціонального використання та управління водними ресурсами, що має велике значення для сталого розвитку регіону.

Культурний обмін також займає важливе місце у співпраці країн СААРК. Пакистан активно організовує різноманітні культурні заходи, фестивалі та спортивні змагання для сприяння взаєморозуміння та міжкультурного діалогу.

Таблиця 2.4

Сфери співпраці Пакистану в рамках СААРК

Сфера	Опис
Торгівля	Сприяння розширенню торгівлі та інвестицій
Енергетика	Розвиток регіональних енергетичних проєктів
Вода	Управління водними ресурсами
Культура	Сприяння культурному обміну та співпраці
Мир і безпека	Боротьба з тероризмом, організованою злочинністю та іншими транснаціональними загрозами

Рис. 2.3 Сфери співпраці Пакистану в рамках СААРК

Однією з основних функцій Пакистану у СААРК є сприяння миру та безпеці в регіоні. Він активно співпрацює з іншими країнами для боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та іншими загрозами для стабільності регіону [18, с. 20].

Незважаючи на досягнутий прогрес у ряді сфер, СААРК стикається з викликами, такими як політичні розбіжності між деякими країнами-членами та недостатня інфраструктура та відсутність регіональної конективності. Проте організація має значні можливості для подальшого розвитку, зокрема через зростаючу економіку регіону та активну молодь, яка виступає як каталізатор для збільшення торговельних та культурних взаємовідносин.

Шанхайська організація співпраці (ШОС) є важливим політичним, економічним та безпековим форумом для Пакистану, що відкриває широкі можливості у різних сферах. Економічний розвиток є одним із стратегічних інтересів Пакистану у ШОС. Країна прагне залучати інвестиції та сприяти розвитку своєї економіки через співпрацю з іншими країнами-членами організації, особливо у таких галузях як енергетика, торгівля та транспорт. ШОС надає платформу для обговорення та впровадження спільних проєктів, що сприяє підвищенню економічного потенціалу Пакистану.

Безпека є ще однією ключовою сферою співпраці для Пакистану у ШОС. Країна зацікавлена у підтримці стабільності та боротьбі з тероризмом та екстремізмом. Організація надає можливість для обміну досвідом та координації дій у сфері безпеки, що допомагає Пакистану зміцнити свою обороноздатність та прикордонну безпеку.

Зв'язність та покращення інфраструктури є ще однією важливою аспектом участі Пакистану у ШОС. Організація підтримує ініціативи, спрямовані на полегшення торгівлі та зміцнення зв'язків між країнами-членами. Інфраструктурні проєкти, такі як коридор економічної співпраці Китай-Пакистан (СРЕС), є прикладом успішної співпраці у рамках ШОС, що сприяє розвитку торгівлі та економіки регіону.

У сфері дипломатії ШОС надає Пакистану платформу для розширення міжнародних зв'язків та ведення багатосторонньої дипломатії. Країна активно використовує цю можливість для підтримки своїх національних інтересів, вирішення глобальних проблем та сприяння міжнародній співпраці.

У контексті багатосторонньої дипломатії ШОС важливий для Пакистану через його роль у формуванні міжнародних відносин та розвитку регіональної співпраці. Країна активно співпрацює з іншими членами організації у вирішенні спільних проблем, таких як боротьба з тероризмом, зміцнення безпеки та розвиток економіки [30, с. 28].

Таким чином, участь Пакистану у ШОС відображається через його стратегічні інтереси в економіці, безпеці, зв'язності та дипломатії. Організація

надає країні важливу платформу для співпраці з іншими країнами-членами, що сприяє розвитку та зміцненню її позицій у регіоні та світі. Багатостороння дипломатія через ШОС дозволяє Пакистану активно впливати на міжнародну арену та вирішувати актуальні проблеми, забезпечуючи стабільність та процвітання не лише для себе, але й для всього регіону.

У країни з переважно мусульманським населенням, як от Пакистан, здебільшого домінують ісламські цінності як фундаментальний компонент зовнішньої політики. Пакистан, як активний учасник Ісламської конференції та інших міжнародних організацій, відображає ці цінності на різних рівнях своєї діяльності.

На ідеологічному рівні, ісламські цінності, такі як єдність, справедливість, мир та братерство, становлять основу зовнішньополітичної доктрини Пакистану. Ці принципи проявляються у підтримці мирного врегулювання конфліктів, захисту прав людини та самовизначення мусульманських народів. Прикладом цього є позиція Пакистану щодо палестино-ізраїльського конфлікту, де він виступає за принцип «дві держави - два народи», та у відзначенні інтервенційних дій у мусульманських країнах.

На практичному рівні, ці принципи переносяться у співпрацю Пакистану з іншими мусульманськими країнами через Організацію ісламської конференції та інші платформи. Пакистан активно бере участь у програмах, спрямованих на економічний розвиток, освіту, охорону здоров'я та гуманітарну допомогу. Наприклад, він є засновником Ісламського банку розвитку та бере участь у програмах розвитку освіти та охорони здоров'я в ісламських країнах.

Проте ісламські цінності, як і будь-які ідеологічні принципи, не є вільними від викликів. Критики стверджують, що Пакистан може використовувати ісламську риторіку для власних геополітичних цілей або що співпраця з іншими мусульманськими країнами може сприяти радикалізації суспільства [19, с. 66].

З точки зору багатосторонньої дипломатії, Пакистан використовує своє членство в Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організаціях для просування своїх інтересів, включаючи боротьбу з тероризмом, зміною клімату та ядерним нерозповсюдженням. Багатостороння дипломатія надає Пакистану можливість впливати на світові справи та вирішувати складні міжнародні питання.

У майбутньому, ісламські цінності продовжать впливати на зовнішню політику Пакистану, проте це також буде супроводжуватися пошуком балансу між ідеологічними принципами та прагматичними інтересами країни. Це може вимагати перегляду стратегій співпраці з іншими мусульманськими країнами та пошук нових шляхів розвитку в рамках ісламського світу.

Пакистан, як держава, що розвивається, активно взаємодіє на міжнародних економічних форумах, що мають вагому роль у формуванні його зовнішньої політики та впливають на внутрішні аспекти економічного, соціального та екологічного розвитку. Багатостороння дипломатія виступає основою зовнішньої політики країни, де участь у міжнародних організаціях, таких як ООН, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Організація з питань співпраці в економічному розвитку (ОЕСР), створює можливості для співпраці та прийняття рішень, що визначають шляхи подальшого розвитку країни.

Одним з ключових напрямків впливу є торгівля. Пакистан, як експортер текстильних товарів, сільськогосподарської продукції та іншої продукції, активно працює на платформах міжнародної торгівлі для укладання вигідних угод, зниження торговельних бар'єрів та просування свого експорту. Участь у таких форумах дозволяє Пакистану знаходити нові ринки збуту, залучати іноземних інвесторів та розвивати економіку через збільшення обсягів міжнародної торгівлі.

Ще одним важливим аспектом є інвестиції. Пакистан потребує значних інвестицій для модернізації інфраструктури, розвитку енергетики та інших сфер. Відвідуючи міжнародні економічні форуми, країна презентує свій

інвестиційний потенціал, шукає співробітництво з іноземними компаніями та залучає фінансові ресурси для реалізації стратегічних проєктів.

Слід також зазначити, що розвиток є одним із пріоритетів Пакистану, особливо у контексті досягнення цілей сталого розвитку ООН. Участь у міжнародних економічних форумах допомагає країні отримати фінансову підтримку та технічну допомогу для реалізації програм у сфері освіти, охорони здоров'я, екології та інших сферах.

Зміна клімату є ще однією актуальною проблемою, яка вимагає уваги Пакистану. Країна є вразливою до наслідків зміни клімату, таких як повені, посухи та інші природні лиха. Участь у міжнародних форумах з питань зміни клімату дозволяє Пакистану отримувати фінансову підтримку для адаптації та зменшення наслідків цього явища [27, с. 362].

Загальний вплив міжнародних економічних форумів на політику Пакистану полягає в тому, що вони створюють можливості для співпраці, розвитку та залучення ресурсів для досягнення національних цілей. Однак варто відзначити, що участь у таких форумах також супроводжується ризиками, такими як тиск з боку інших країн на прийняття не вигідних угод або політики, що може не відповідати інтересам Пакистану. Отож, участь у міжнародних економічних форумах є складовою стратегії зовнішньої політики Пакистану, що спрямована на забезпечення стабільності, економічного зростання та підвищення благополуччя національної спільноти.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПАКИСТАНУ

3.1. Оцінка результатів Пакистану в реалізації своїх зовнішньополітичних пріоритетів

Пакистан, розташований на перехресті Південної Азії та Центральної Азії, протягом своєї історії стикався з численними зовнішніми викликами та можливостями. Формування зовнішньої політики країни ґрунтується на комплексному наборі факторів, включаючи геополітичне розташування, історичне спадщина, релігійну ідентичність та економічні інтереси. Географічне положення Пакистану, яке охоплює важливі стратегічні регіони, такі як Аравійське море та гірський хребет Гімалаї, визначає його ключову роль у регіональних та глобальних справах. Пакистан межує з Індією, Афганістаном, Іраном та Китаєм, що створює унікальні можливості для дипломатичних та економічних відносин, але також і численні виклики у сфері безпеки [46, с. 72].

Підтримка економічного розвитку є ще одним ключовим пріоритетом Пакистану. Країна прагне досягти стійкого економічного зростання та підвищення рівня життя своїх громадян. Це передбачає залучення іноземних інвестицій, розвиток торгівлі та співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями. Пакистан бере активну участь у китайській ініціативі «Один пояс, один шлях», що передбачає будівництво інфраструктурних проєктів та створення нових робочих місць. Торгівельні угоди з країнами Середнього Сходу та Центральної Азії допомагають розширити експортний потенціал Пакистану. Однак економічний розвиток гальмується через внутрішні проблеми, такі як корупція, недостатня енергетична інфраструктура та соціальна нерівність [43, с. 10].

Підтримка регіонального миру та стабільності є важливим аспектом зовнішньої політики Пакистану. Країна відіграє активну роль у миротворчих місіях ООН, сприяє діалогу та співпраці між сусідніми державами. Пакистан прагне зберігати стабільні відносини з Афганістаном, незважаючи на

історичні та політичні суперечності. Важливим аспектом є підтримка стабільності в Кашмірі, регіоні, що є предметом давнього конфлікту з Індією. Пакистан також сприяє мирному врегулюванню конфліктів на Близькому Сході, беручи участь у різних дипломатичних ініціативах.

Рис. 3.1 Аспекти зовнішньої політики Пакистану

Співпраця зі Сполученими Штатами включає військову підтримку, економічну допомогу та партнерство у боротьбі з тероризмом. Китай є важливим стратегічним партнером для Пакистану, особливо у контексті економічного коридору Китай-Пакистан, що передбачає масштабні інфраструктурні інвестиції. Відносини з Саудівською Аравією охоплюють як економічну, так і релігійну співпрацю, оскільки обидві країни поділяють спільні релігійні цінності та інтереси.

Захист прав та інтересів пакистанців за кордоном є ще одним елементом зовнішньої політики Пакистану. Країна прагне захистити права та інтереси своїх громадян, які проживають за кордоном, надаючи консульську підтримку, борючись з дискримінацією та сприяючи їх інтеграції в приймаючі країни. Пакистан також активно підтримує діаспору у збереженні культурної ідентичності та зв'язків з батьківщиною. Це особливо важливо для

пакистанців, які працюють у країнах Перської затоки, де вони стикаються з різними соціальними та економічними викликами.

Пакистан досяг значного прогресу в реалізації деяких своїх зовнішньополітичних пріоритетів. Країні вдалося зміцнити свої збройні сили, покращити економічні показники та розширити співпрацю з ключовими союзниками. Військова співпраця з США та Китаєм сприяла модернізації пакистанської армії та посиленню обороноздатності країни. Участь у міжнародних економічних проєктах, таких як Китайсько-пакистанський економічний коридор, допомогла залучити інвестиції та створити нові можливості для економічного розвитку. Пакистан також активно сприяє мирним ініціативам у регіоні, беручи участь у миротворчих місіях ООН та підтримуючи дипломатичні зусилля для врегулювання конфліктів.

Однак Пакистан також стикається з численними викликами. Країна продовжує боротися з тероризмом та сепаратизмом, а її відносини з Індією залишаються напруженими. Конфлікт у Кашмірі є постійним джерелом напруженості між двома ядерними державами, що підвищує ризик регіональної дестабілізації. Внутрішні виклики, такі як корупція, бідність та недостатня енергетична інфраструктура, також гальмують економічний розвиток. Крім того, Пакистан стикається з проблемами у сфері охорони здоров'я та освіти, що впливає на загальний рівень життя населення.

Міжнародні альянси та партнерства відіграють фундаментальну роль у забезпеченні безпеки в сучасному глобалізованому світі. У сучасних умовах світова спільнота стикається з безліччю загроз і викликів, таких як тероризм, кіберзлочинність та розповсюдження зброї масового ураження, які не можуть бути ефективно вирішені окремими країнами. Це обумовлює необхідність створення міжнародних альянсів і партнерств, які дозволяють країнам об'єднувати свої зусилля для досягнення спільних цілей [38].

Ефективність міжнародних альянсів та партнерств залежить від низки ключових факторів. Одним з основних аспектів є наявність спільних інтересів серед країн-учасниць. Альянси та партнерства можуть бути успішними лише

тоді, коли вони ґрунтуються на спільних інтересах та цілях країн-членів. Відсутність спільних інтересів може призвести до конфліктів і ослаблення альянсу. Наприклад, якщо одна країна в альянсі зацікавлена в економічному розвитку, а інша зосереджена на військовій безпеці, це може створити напруженість і викликати розбіжності в стратегіях та підходах.

Другим важливим фактором є довіра між країнами-учасницями. Довіра є основою для ефективної співпраці і обміну інформацією. Якщо країни не довіряють одна одній, вони можуть утримуватися від надання важливої інформації або співпраці у вирішенні спільних проблем. Високий рівень довіри дозволяє країнам відкрито ділитися інформацією і координувати свої дії, що значно підвищує ефективність альянсів.

Лідерство також є критично важливим для успішного функціонування міжнародних альянсів і партнерств. Ефективне лідерство вимагає наявності лідерів, які мають чітке бачення майбутнього і можуть об'єднувати країни-учасниці навколо спільних цілей. Лідери повинні мати здатність до прийняття важливих рішень, вміння переконувати та надихати інших, а також здатність до стратегічного мислення. Відсутність ефективного лідерства може призвести до дезорганізації та ослаблення альянсу.

Пакистан є прикладом країни, яка активно бере участь у міжнародних альянсах і партнерствах, що відіграють важливу роль у її зовнішній політиці. Пакистан є членом ряду міжнародних організацій, включаючи Організацію Об'єднаних Націй (ООН), Організацію Ісламського співробітництва (ОІС) та Шанхайську організацію співробітництва (ШОС) [41].

ООН є найважливішою міжнародною організацією, в рамках якої Пакистан відіграє активну роль. Пакистан бере участь у ряді програм та заходів ООН, спрямованих на забезпечення миру та безпеки у світі. Однією з важливих форм участі Пакистану в діяльності ООН є його участь у миротворчих місіях. Протягом багатьох років пакистанські миротворці брали участь у різних миротворчих операціях ООН у різних куточках світу, вносячи значний внесок у забезпечення миру та стабільності.

Організація Ісламського співробітництва (ОІС) є ще однією важливою міжнародною організацією, в якій Пакистан відіграє провідну роль. ОІС об'єднує мусульманські країни світу і прагне до сприяння миру та розвитку у мусульманському світі. Пакистан є членом-засновником ОІС і бере активну участь у її діяльності, включаючи різні ініціативи, спрямовані на вирішення конфліктів, розвиток економічного співробітництва та сприяння соціальному розвитку.

Шанхайська організація співробітництва (ШОС) є міждержавною організацією, яка прагне до зміцнення безпеки та співпраці в Центральній Азії. Пакистан став членом ШОС у 2015 році і з того часу активно бере участь у її діяльності. ШОС є важливою платформою для співпраці у сфері безпеки, економіки та культури, і Пакистан використовує своє членство у ШОС для зміцнення своїх зв'язків з іншими країнами регіону.

Участь Пакистану у міжнародних альянсах і партнерствах сприяє реалізації його зовнішньополітичних пріоритетів. Один з головних пріоритетів зовнішньої політики Пакистану є забезпечення національної безпеки. Міжнародні альянси і партнерства надають Пакистану можливість об'єднувати зусилля з іншими країнами для боротьби з спільними загрозами, такими як тероризм і розповсюдження зброї масового ураження. Це дозволяє Пакистану зміцнювати свою безпеку і робити внесок у забезпечення глобальної безпеки [45, с. 65–68].

Іншим важливим пріоритетом зовнішньої політики Пакистану є економічний розвиток. Міжнародні альянси і партнерства надають Пакистану можливість розширювати свої економічні зв'язки з іншими країнами і залучати іноземні інвестиції. Співпраця в рамках міжнародних організацій, таких як ОІС і ШОС, сприяє розвитку торговельно-економічних відносин і створює нові можливості для економічного зростання.

Крім того, міжнародні альянси і партнерства надають Пакистану можливість відігравати активну роль на міжнародній арені і впливати на прийняття важливих рішень. Участь у міжнародних організаціях дозволяє

Пакистану висловлювати свої позиції з різних питань і брати участь у формуванні міжнародної політики. Це зміцнює міжнародний статус Пакистану і підвищує його вплив на світову політику.

В останні десятиліття Пакистан став однією з країн, яка активно бореться з тероризмом і його наслідками. Терористичні атаки, що призводили до серйозних жертв серед цивільного населення та економічної деградації, спонукали уряд до вжиття рішучих заходів. Ці заходи включали в себе військові операції, правоохоронні заходи та підвищення рівня розвідувальної діяльності.

Військові операції є ключовою складовою стратегії Пакистану у боротьбі з тероризмом. Пакистанська армія провела численні операції, спрямовані на придушення терористичних груп, таких як Техрік-і-Талібан Пакистан (ТТР) та Аль-Каїда. Ці операції були насичені різними стратегічними елементами, включаючи штурми, блокади, розвідувальні дії та спеціальні операції. Вони дозволили значно зменшити активність терористичних груп, знищити їхні укриття та тренувальні бази.

Таблиця 3.1

Заходи Пакистану проти тероризму

Захід	Опис
Військові операції	Направлені проти терористичних груп, таких як ТТР та Аль-Каїда.
Правоохоронні заходи	Створення спеціальних антитерористичних підрозділів, покращення навчання та оснащення поліції.
Розвідка	Використання сучасних технологій збору розвідки, співпраця з іноземними розвідувальними службами.

Паралельно з військовими операціями, уряд Пакистану зосереджував увагу на посиленні правоохоронних органів країни. Було створено спеціальні антитерористичні підрозділи, які отримали додаткове навчання та оснащення

для ефективного протистояння терористичним загрозам. Поліція використовувала різноманітні методи, включаючи оперативні дії та спеціальні операції, для запобігання терактам та розкриття терористичних змов.

Окрім цього, розвідувальні органи країни зосереджували зусилля на вдосконаленні своїх методів та технологій. Вони використовували сучасні засоби збору інформації, криптографічні технології та аналітичні підходи для виявлення та нейтралізації терористичних загроз.

За великими досягненнями у боротьбі з тероризмом стоять також певні виклики і проблеми. Не дивлячись на успішні операції та затримання багатьох терористів, деякі групи продовжують діяльність у віддалених районах країни. Це свідчить про потребу у посиленні контролю над кордонами та підтримці віддалених регіонів.

Крім внутрішніх зусиль, Пакистан активно співпрацює з міжнародним співтовариством у сфері боротьби з тероризмом. Країна є членом Регіонального центру з боротьби з тероризмом у Південній Азії (SAARC RTC) та здійснює спільні операції з іншими країнами. Однак, спірні питання та звинувачення в недостатньому контролі над терористичними організаціями на території Пакистану викликали напруженість у відносинах з деякими країнами, зокрема зі Сполученими Штатами

Пакистан робить значний внесок у стабілізацію регіону в декількох сферах. Однією з головних є боротьба з тероризмом. Країна активно протистоїть терористичним угрупованням, таким як «Талібан» та «Аль-Каїда». Військові операції проводяться в Північно-Західному племінному поясі, де зосереджені терористичні угруповання, а також в інших неспокійних районах країни. У цьому контексті Пакистан співпрацює з міжнародними партнерами з питань розвідки та обміну інформацією. Наприклад, під час операцій «Зарб-е-Азб» та «Рад-уль-Фасад» пакистанська армія значно зменшила вплив терористичних організацій, знищуючи їхні бази та мережі. Ці операції сприяли зменшенню кількості терористичних атак і поліпшенню безпеки в країні.

Миротворчі операції є ще однією важливою сферою внеску Пакистану у стабілізацію регіону. Пакистанські військові та поліцейські служать у миротворчих місіях по всьому світу, сприяючи стабілізації та підтримці миру в зонах конфлікту. Вони відіграли ключову роль у численних операціях, від Ліберії до Демократичної Республіки Конго, допомагаючи забезпечувати мир і стабільність. Пакистанська участь у миротворчих місіях підкреслює його зобов'язання щодо глобальної безпеки та миру.

Таблиця 3.2

Внесок Пакистану у регіональну безпеку

Сфера	Внесок	Виклики
Боротьба з тероризмом	Військові операції, розвідка, співпраця з міжнародними партнерами	Нестача ресурсів, порушення прав людини
Миротворчі операції	Контингенти в миротворчих місіях ООН	Фінансові витрати, ризики для особового складу
Регіональне співробітництво	Членство в SAARC та ШОС	Політичні розбіжності, економічні інтереси
Дипломатія	Зусилля щодо врегулювання конфліктів	Недовіра, історичні суперечки

Регіональне співробітництво також є важливою частиною політики Пакистану. Країна є членом ряду регіональних організацій, таких як SAARC (Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії) та ШОС (Шанхайська організація співробітництва). Ці організації сприяють співпраці в таких сферах, як торгівля, енергетика, транспорт та безпека. Участь у таких організаціях дозволяє Пакистану активно залучатися до обговорення та вирішення регіональних проблем, а також розвивати економічні та політичні зв'язки з іншими країнами. Наприклад, в рамках ШОС Пакистан співпрацює з Китаєм у проєктах, спрямованих на розвиток інфраструктури та економіки, таких як Китайсько-Пакистанський економічний коридор (CPEC), що має на меті покращити транспортну мережу та енергетичні ресурси в регіоні.

Дипломатія є ще одним елементом внеску Пакистану у регіональну стабільність. Пакистан активно веде дипломатичну діяльність, спрямовану на врегулювання регіональних конфліктів та запобігання новим. Країна відіграла важливу роль у мирному процесі в Афганістані, підтримуючи діалог між різними сторонами конфлікту та сприяючи мирним переговорам. Пакистан також робить зусилля для покращення відносин з Індією, незважаючи на тривалу історію конфліктів і суперечок, зокрема, щодо Кашміру.

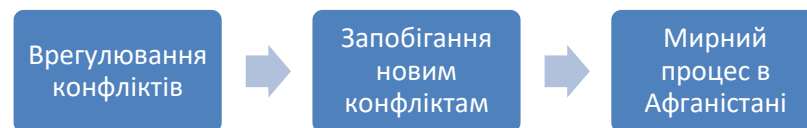

Рис. 3.2 Внесок Пакистану у регіональну стабільність через дипломатію

Незважаючи на значний внесок у стабілізацію регіону, Пакистан стикається з низкою викликів. Однією з головних проблем є внутрішня політична нестабільність. Пакистан протягом багатьох років переживає політичну нестабільність, що негативно впливає на його здатність вирішувати зовнішні проблеми. Політичні кризи часто супроводжуються протестами, змінами уряду та конфліктами між політичними партіями, що ослаблює здатність країни до ефективного управління та реалізації стратегічних цілей. Наприклад, регулярні політичні скандали та корупційні справи призводять до втрати довіри населення до уряду, що ще більше ускладнює ситуацію.

Тероризм залишається серйозною загрозою для безпеки Пакистану. Незважаючи на успіхи у боротьбі з терористичними угрупованнями, проблема тероризму залишається актуальною. Терористичні атаки часто призводять до загибелі людей та руйнувань інфраструктури. Ці напади не тільки підривають

безпеку, але й створюють атмосферу страху та невпевненості серед населення. Наприклад, напади на навчальні заклади та релігійні об'єкти підривають соціальну стабільність та викликають занепокоєння серед громадян.

3.2. Відносини з Індією: шляхи вирішення регіональних конфліктів

Індо-пакистанський конфлікт, що триває вже понад сім десятиліть, є одним із найскладніших і найнебезпечніших у світі. Коріння цього конфлікту лежить у розділі Британської Індії в 1947 році, коли на політичній мапі світу з'явилися дві нові незалежні держави – Індія та Пакистан. Під час цього розділу виникли гострі суперечки щодо майбутнього численних князівств, які мали вирішити, до якої з нових держав приєднатися. Особливою проблемою стало князівство Джамму і Кашмір, що мало переважно мусульманське населення, але його правитель, махараджа Харі Сінгх, був індуїстом. Це князівство отримало право на самовизначення, але через невизначеність та конфлікти, що виникли навколо його статусу, цей регіон став об'єктом боротьби між Індією та Пакистаном

Кашмір, розташований у Гімалаях, є мальовничою територією з родючими долинами, засніженими горами та численними водними ресурсами. Цей регіон має стратегічне значення як для Індії, так і для Пакистану. Індія вважає весь Кашмір своєю законною територією, ґрунтуючись на приєднанні князя Харі Сінгха до Індійського Союзу в 1947 році. Пакистан, з іншого боку, стверджує, що більшість населення Кашміру прагне приєднатися до Пакистану, і закликає до проведення плебісциту для визначення його майбутнього.

Після розділу Британської Індії Індія та Пакистан вже кілька разів воювали за контроль над Кашміром. Перша війна спалахнула незабаром після незалежності у 1947-1948 роках і закінчилася втручанням ООН, що привело до встановлення Лінії контролю (LoC) – фактичного кордону між контрольованими Індією та Пакистаном частинами Кашміру. Однак цей кордон не вирішив питання остаточно, і Кашмір залишився поділений на

контрольовані Індією Джамму і Кашмір та контрольований Пакистаном Азад Джамму і Кашмір.

Наразі Кашмір залишається однією з найбільш милітаризованих зон у світі, з постійною військовою присутністю з обох боків Лінії контролю. Ситуація в Кашмірі залишається надзвичайно напруженою, з регулярними терористичними атаками, міжетнічними зіткненнями та протестами. Індія звинувачує Пакистан у підтримці терористичних угруповань, що діють на території Індії, включаючи Кашмір, а Пакистан заперечує ці звинувачення та натомість звинувачує Індію у порушеннях прав людини в регіоні.

З 2019 року ситуація в регіоні значно загострилася після того, як індійський уряд скасував статтю 370 Конституції Індії, яка надавала особливий статус Джамму і Кашміру. Це рішення викликало широкомасштабні протести та подальше посилення репресивних заходів з боку індійської влади. Пакистан різко засудив цей крок, що призвело до нових загострень між двома ядерними державами.

Рішення індо-пакистанського конфлікту здається малоімовірним у найближчому майбутньому, але існує кілька можливих шляхів, які могли б допомогти знайти вихід із ситуації [42, с. 98].

Одним із потенційних рішень є проведення плебісциту, який дозволив би населенню Кашміру висловитися щодо свого майбутнього. Це було б найдемократичнішим способом вирішення конфлікту, але цей варіант малоімовірний через недовіру між сторонами. Індія побоюється, що плебісцит може призвести до втрати контролю над регіоном, тоді як Пакистан вважає, що населення Кашміру прагне приєднатися до нього. Нездатність досягти згоди щодо умов та процесу проведення плебісциту ускладнює реалізацію цього варіанту.

Індія та Пакистан провели численні раунди переговорів протягом багатьох років, але не змогли досягти значного прогресу. Однак, дипломатичні зусилля залишаються важливим інструментом для зниження напруженості та пошуку компромісів. Міжнародні посередники, такі як ООН, могли б

відігравати важливу роль у сприянні діалогу між сторонами. Втім, внутрішні політичні фактори та сильні націоналістичні настрої в обох країнах перешкоджають ефективному проведенню переговорів.

У короткостроковій перспективі, найімовірнішим сценарієм є збереження статус-кво, тобто поділ Кашміру між Індією та Пакистаном уздовж Лінії контролю. Хоча цей варіант не вирішує основних проблем, він може допомогти уникнути нових великих конфліктів. Однак статус-кво не є стійким рішенням, оскільки постійна напруженість може призвести до нових спалахів насильства та загострень.

Одним із креативних рішень могло б бути спільне управління Кашміром Індією та Пакистаном. Це передбачає створення спільних адміністративних структур, які б відповідали за управління регіоном, з урахуванням інтересів обох сторін та місцевого населення. Спільне управління могло б допомогти знизити напруженість, сприяти економічному розвитку та забезпечити більшу стабільність. Однак, для реалізації цього варіанту потрібна висока ступінь довіри та готовність до співпраці, що наразі виглядає малоімовірним.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) та інші міжнародні організації відіграють важливу роль у посередництві та вирішенні конфлікту між Індією та Пакистаном, особливо щодо спірних територій, таких як Кашмір. Конфлікт між Індією та Пакистаном має глибоке коріння, пов'язане з історичними, релігійними та політичними факторами, які ускладнюють його вирішення. На цьому фоні міжнародні організації намагаються сприяти мирному врегулюванню та стабілізації ситуації в регіоні.

Резолюції Ради Безпеки є важливими інструментами для заклику до припинення вогню та деескалації напруженості між Індією та Пакистаном. Крім того, ООН розгорнула Миротворчу місію ООН в Індії та Пакистані (UNMOGIP), яка має на меті спостереження за дотриманням режиму припинення вогню та надання гуманітарної допомоги. Місія UNMOGIP діє з 1949 року, і її присутність свідчить про тривалість та складність конфлікту.

Генеральний секретар ООН також відіграє активну роль у сприянні мирному врегулюванню конфлікту між Індією та Пакистаном. Він регулярно закликає до деескалації та діалогу між двома країнами, наголошуючи на важливості мирного розв'язання конфлікту для регіональної стабільності та безпеки. Крім того, Генеральний секретар ООН призначив Спеціального представника з питань Кашміру, який налагоджує контакти з урядами Індії та Пакистану та сприяє діалогу. Спеціальний представник виконує функції посередника, підтримуючи канали комунікації та намагаючись знизити напруженість [36, с. 137].

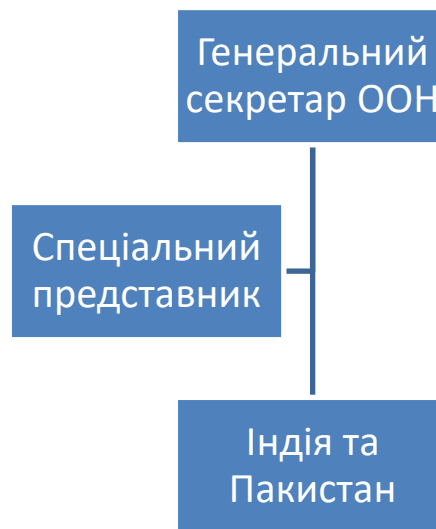

Рис. 3.3 Роль ООН у врегулюванні конфлікту між Індією та Пакистаном

Європейський Союз (ЄС) також відіграє значну роль у міжнародних зусиллях щодо мирного вирішення конфлікту між Індією та Пакистаном. ЄС закликав до мирного вирішення конфлікту та поваги до прав людини в регіоні. Європейський Союз неодноразово наголошував на необхідності дотримання міжнародного права та резолюцій ООН у контексті кашмірського конфлікту. Крім того, ЄС надає гуманітарну допомогу постраждалим від конфлікту, що включає фінансову підтримку, медичну допомогу та проєкти з відновлення інфраструктури. Гуманітарна допомога ЄС спрямована на покращення умов життя населення, що страждає від наслідків конфлікту.

Організація Ісламського Співробітництва (ОІС) висловила підтримку Пакистану в його позиції щодо Кашміру. ОІС є важливою платформою для вираження мусульманських інтересів у міжнародних справах, і її підтримка Пакистану відображає релігійний та політичний аспект конфлікту. ОІС закликала до мирного вирішення конфлікту та дотримання резолюцій ООН, наголошуючи на необхідності захисту прав мусульманського населення Кашміру. ОІС також активно виступає за проведення міжнародного діалогу щодо Кашміру та за залучення міжнародного співтовариства до процесу вирішення конфлікту.

SAARC (Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії) сприяє діалогу та співробітництву між Індією та Пакистаном у різних сферах, включаючи економіку, торгівлю та культуру. SAARC забезпечує платформу для двосторонніх і багатосторонніх зустрічей, на яких Індія та Пакистан можуть обговорювати питання, що стосуються їхніх відносин. Хоча SAARC не є спеціалізованою організацією для вирішення конфліктів, її діяльність сприяє нарощуванню довіри та зниженню напруженості в регіоні. Співпраця в рамках SAARC може створити передумови для подальшого діалогу щодо політичних та безпекових питань.

Міжнародні організації відіграли певну роль у стримуванні насильства та сприянні діалогу між Індією та Пакистаном. Їхні зусилля сприяли зниженню напруженості та уникненню масштабних збройних конфліктів. Проте, їм не вдалося добитися значного прогресу в вирішенні основних проблем конфлікту, таких як визначення статусу Кашміру та забезпечення прав місцевого населення. Ефективність їхніх зусиль обмежується відсутністю згоди між двома країнами щодо ключових питань. Відсутність взаємної довіри та готовності до компромісу перешкоджає прогресу в мирному врегулюванні конфлікту.

Взаємовідносини між Пакистаном та Індією протягом багатьох років характеризуються напруженістю, конфліктами та недовірою. Ці напруженість та недовіра ускладнюють співпрацю з регіональних питань, що негативно

впливає на мир та безпеку в Південній Азії. Обидві країни мають довгу історію конфліктів, які кореняться в різних аспектах їхньої політичної, культурної та релігійної історії.

Основні проблеми між Пакистаном та Індією включають територіальні суперечки, зокрема конфлікт у Кашмірі, питання релігійних меншин, та історичні образи, які загострюють напруженість. Обидві країни мають ядерну зброю, що додає додатковий вимір небезпеки до їхніх взаємин, роблячи кожен конфлікт потенційно катастрофічним для регіону і всього світу.

Для подолання недовіри та покращення відносин між Пакистаном та Індією пропонується ряд ініціатив з побудови довіри. Ці ініціативи можна поділити на дві категорії: військові та гуманітарні заходи. Військові заходи зосереджені на зниженні ризику конфліктів та ескалації, тоді як гуманітарні заходи спрямовані на зміцнення зв'язків між громадянами двох країн та покращення умов життя [47, с. 7].

Однією з перших ініціатив є створення гарячої лінії між військовими командуваннями двох країн. Це дозволило б швидко вирішувати будь-які непорозуміння або інциденти, які можуть виникнути на кордоні, зменшуючи ризик ескалації конфліктів. Пряма комунікація могла б забезпечити більш швидке та ефективне вирішення проблем, сприяючи більшій прозорості та довірі.

Ще одним важливим заходом є проведення спільних військових навчань. Це не тільки покращило б взаєморозуміння між військовими двох країн, але й дозволило б розробити спільні протоколи та процедури для реагування на загрози. Така співпраця могла б значно знизити ризик випадкових конфліктів та сприяти більш стабільним і передбачуваним відносинам.

Збільшення прозорості військових дій також є ключовим елементом для зменшення напруженості. Обмін інформацією про військові навчання та пересування військ може допомогти уникнути непорозумінь, які часто

призводять до ескалації конфліктів. Це також дозволило б кожній стороні краще розуміти наміри іншої, що є важливим кроком до побудови довіри.

Окрім військових заходів, існують також численні гуманітарні ініціативи, які можуть сприяти покращенню відносин між Пакистаном та Індією. Збільшення торгівлі та економічної співпраці може допомогти у зміцненні зв'язків між людьми та сприяти взаєморозумінню. Економічні вигоди від співпраці можуть створити стимули для обох країн підтримувати мирні відносини та розвивати взаємовигідні проєкти.

Спільні проєкти в сфері охорони здоров'я та освіти можуть значно покращити життя людей в обох країнах та сприяти співпраці. Наприклад, спільні програми боротьби з епідеміями або обмін медичними знаннями можуть не лише покращити здоров'я населення, але й створити платформу для подальшої співпраці в інших сферах. Освітні проєкти, такі як обмін студентами або спільні наукові дослідження, можуть сприяти розвитку науки та технологій в регіоні, а також зміцнити зв'язки між молодими поколіннями.

Культурний обмін також може відігравати важливу роль у побудові довіри та взаєморозуміння. Обмін студентами, художниками та спортсменами може допомогти подолати стереотипи та упередження, сприяючи більшій толерантності та повазі між народами двох країн. Спільні культурні заходи, такі як фестивалі або виставки, можуть показати спільні риси та цінності, які об'єднують людей, незважаючи на політичні та релігійні розбіжності.

Спільні спортивні заходи, такі як крикетні матчі, можуть допомогти у об'єднанні людей з обох країн та сприяти дружбі. Спорт має унікальну здатність об'єднувати людей незалежно від їхніх політичних чи культурних поглядів, і спільні спортивні заходи можуть стати важливим кроком до подолання ворожнечі та створення атмосфери довіри та співпраці.

На додаток до цих ініціатив, важливим є також розвиток міжособистісних контактів та обмін досвідом на рівні громадських організацій та місцевих громад. Така співпраця може сприяти побудові довіри на рівні

звичайних громадян, що є необхідною умовою для довготривалого миру та стабільності [40].

Загалом, ініціативи з побудови довіри можуть відігравати важливу роль у покращенні відносин між Пакистаном та Індією. Вони можуть допомогти у зменшенні напруженості, конфліктів та недовіри, а також сприяти миру та безпеці в Південній Азії. Військові та гуманітарні заходи, спрямовані на підвищення прозорості, співпраці та взаєморозуміння, є ключовими елементами цього процесу.

ВИСНОВКИ

Пакистан – це країна зі складними зовнішньополітичними пріоритетами, які формуються під впливом різноманітних факторів, таких як геополітичне положення, економічні інтереси, внутрішні політичні фактори та безпекові виклики. На сучасному етапі, пріоритети зовнішньої політики Пакистану сфокусовані на кількох ключових напрямках.

Перш за все, Пакистан продовжує зберігати відносини зі своїми сусідами, зокрема з Індією та Афганістаном. Взаємовідносини з Індією залишаються складними через територіальні спори, особливо стосовно регіону Кашмір. Тим не менш, для стабільності південноазійського регіону важливо підтримувати діалог і співпрацю між цими двома державами. Щодо Афганістану, Пакистан активно працює над зміцненням своїх стосунків з новим урядом та сприяє процесу мирного врегулювання конфлікту в регіоні.

Крім того, Пакистан зосереджується на розвитку стратегічних партнерств з країнами Близького та Середнього Сходу, таких як Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати та Іран. Ці стосунки важливі для забезпечення енергетичної безпеки та економічного співробітництва. Пакистан також звертає увагу на розвиток співпраці з Китаєм, що відображається у проєкті «Пекінський шлях». Цей проєкт має стратегічне значення для економічного зростання країни та зміцнення її впливу в регіоні.

Пакистан, як країна, що розвивається, активно шукає міжнародну підтримку та партнерство у вирішенні глобальних та регіональних проблем. Основна увага у міжнародній політиці Пакистану приділяється взаємодії з такими значущими міжнародними організаціями, як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Ісламська конференція та Шанхайська організація співпраці (ШОС). Через ці платформи Пакистан прагне вирішити такі нагальні питання, як зміни клімату, боротьба з міжнародним тероризмом та зміцнення глобальної безпеки, підкреслюючи свою зацікавленість у створенні більш стабільного і безпечного міжнародного середовища.

Зусилля Пакистану в межах міжнародних організацій дозволяють країні відігравати ключову роль у розробці глобальних рішень та водночас отримувати необхідну підтримку для власних реформ. Через активну участь у міжнародних дискусіях Пакистан не тільки демонструє свої політичні та дипломатичні амбіції, але й вибудовує стратегічні партнерства, які допомагають країні стикатися з внутрішніми та зовнішніми викликами.

Важливо відзначити, що зовнішньополітичні ініціативи Пакистану часто зумовлені його внутрішніми обставинами, які включають політичні, соціальні та економічні виклики. Наприклад, постійна загроза тероризму та екстремізму в країні не лише підкреслює необхідність зміцнення національної безпеки, але й впливає на зовнішню політику, оскільки Пакистан шукає міжнародну підтримку в цій боротьбі. Водночас, економічні труднощі, які переживає країна, стимулюють уряд звертатися до міжнародних партнерів за фінансовою та технічною допомогою.

Відносини між Україною та Пакистаном розвивалися протягом тривалого часу, починаючи з моменту встановлення дипломатичних зв'язків у 1992 році. Історично, співпраця між двома країнами охоплювала широке коло питань, зокрема військово-технічну співпрацю, економічне партнерство та культурний обмін. Україна надавала Пакистану військово-технічну допомогу, що стало основою для подальшого поглиблення зв'язків між країнами.

Сьогодні, в умовах глобальних викликів та змін, обидві країни продовжують розвивати свої відносини, зосереджуючись на економічному співробітництві. Торгівля сільськогосподарською продукцією, металами та технікою залишається важливим компонентом їхніх економічних відносин. Інтерес Пакистану до інвестування в агропромисловий комплекс України, а також українська зацікавленість у залученні пакистанських інвесторів до розвитку інфраструктури та IT-сектору створюють основу для подальшого зміцнення двосторонніх зв'язків.

Однак війна в Україні, що розпочалася в 2022 році після російського вторгнення, внесла свої корективи у міжнародні відносини. Пакистан зайняв нейтральну позицію щодо конфлікту, закликаючи до мирного вирішення та дипломатичних переговорів. Ця нейтральність відображає прагнення Пакистану зберігати баланс у своїх зовнішньополітичних відносинах, уникаючи відкритої підтримки будь-якої сторони конфлікту. Така позиція дозволяє Пакистану уникнути негативних наслідків для своєї економіки та безпеки, одночасно підкреслюючи його прихильність до принципів територіальної цілісності та суверенітету держав.

Пріоритети зовнішньої політики Пакистану на сучасному етапі зосереджені на забезпеченні регіональної безпеки, економічному розвитку, міжнародній співпраці та боротьбі з тероризмом. Відносини з Україною відповідають цим пріоритетам, представляючи можливість для подальшого розвитку економічного та технічного співробітництва.

Загалом, взаємодія між Україною та Пакистаном має значний потенціал для поглиблення та розширення. Економічна співпраця, інвестиційні можливості та спільні проекти можуть стати основою для міцного партнерства, яке сприятиме обом країнам у досягненні їхніх стратегічних цілей. Враховуючи сучасні глобальні виклики, важливо, щоб Україна та Пакистан продовжували зміцнювати свої двосторонні зв'язки, що сприятиме стабільності та процвітанню обох держав.

У підсумку, пріоритети зовнішньої політики Пакистану на сучасному етапі є багатограними та відображають складний міжнародний контекст, в якому країна функціонує. Вони включають розвиток дипломатичних стосунків з сусідами та стратегічними партнерами, участь у міжнародних організаціях та співпрацю з міжнародним співтовариством у вирішенні глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Худолій А. О. Регіональні виміри зовнішньої політики Пакистану. S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe: електронний науково-практичний журнал. Одеса. НУ «ОЮА». 2017. Вип. 2. С. 94-98.
2. Внутрішня політика та зовнішні орієнтири Пакистану за уряду Імрана Хана. URL: <https://adastra.org.ua/blog/vnutrishnya-politika-ta-zovnishni-oriyentiri-pakistanu-za-uryadu-imrana-hana> (дата звернення: 02.04.2024).
3. Кабачек Є. М. Південноазійський вектор зовнішньої політики Непалу. Автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр». ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв. 2019. 15 с.
4. Тихоненко І. В. «Пакистанський» чинник у відносинах США-КНР на початку XXI ст. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. 2016. Випуск 16. С. 314–320.
5. Тихоненко І. В. Афганський фактор у відносинах Пакистан-США. Американська історія та політика: Науковий журнал. 2016. № 2. С. 170–177.
6. Тихоненко І. В. Загрози безпеці Пакистану як передумова трансформації регіональної системи безпеки в Південній Азії. Перспективи. Соціально-політичний журнал. Одеса. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. 2014. № 4 (62). С. 128–134.
7. Тихоненко І. В. Застосування теорії Б. Бузана для дослідження феномену регіоналізму (на прикладі Південної Азії). Наукові праці. Науково-методичний журнал. Вип. 224. Т. 236. Політологія. Миколаїв. ЧДУ ім. Петра Могили. 2014. С. 101–104.
8. Тихоненко І. В. Південноазійський регіональний комплекс безпеки на сучасному етапі. Вісник львівського університету. Серія: міжнародні відносини. Львів. Львівський національний університет імені Івана Франка. 2015. Випуск 36. Частина 3. С. 60–65.

9. Худолій А. О. Регіональні виміри зовнішньої політики Пакистану. S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe: електронний науково-практичний журнал. Одеса. НУ «ОЮА». 2017. Вип. 2. С. 94-98.
10. Poltorakov O. Yu. Strategic culture in the system of national and regional security. *Strategična panorama*. 2008. № 2. С. 124–127.
11. Cohen Stephen P. *The Idea of Pakistan*. Washington, D.C. Brookings Institution Press. 2006.
12. Bolitho Hector. *Jinnah. Creator of Pakistan*. London. Greenwood Press. 1981. 224 p.
13. Bose S., Jalal A. *Modern South Asia: History, culture, political economy*. 2nd edition. Routledge. 2004. 270 p.
14. Cohen Stephen P. *Pakistan: Army, Society, and Security*. *Asian Affairs: An American Review*. 1983. Vol. 10. No. 2. Pp. 1–26.
15. Dr Muhammad Ali Shaikh. *History: The Birth of the Pakistan Army*. URL: <https://www.dawn.com/news/1748721/history-the-birth-of-the-pakistan-army> (дата звернення: 22.04.2023).
16. Bordilovska O. Benazir Bhutto: life in politics. *Schidnyi Svit*. 2020. № 3. С. 5–24.
17. Ghorī Karamatullah K. 60 years of Pakistan's Foreign Policy. *Pakistan Horizon*. 2007. April. Vol. 60.
18. Bordilovska O. *India – Pakistan: an intellectual history of divorce*. Kyiv. 2018.
19. Younus, Uzair M. (2022, November 22). The legacy of Gen Qamar Javed Bajwa. DAWN. <https://www.dawn.com/news/1721635/the-legacy-of-gen-qamar-javed-bajwa>
20. Danish, Z. (2017, March 17). Objectives, Strategy and Structure of Decision-making in Afghanistan's foreign policy; from the Perspective of the Constitution and the President Mohammad Ashraf Ghani. Office of Chief of Staff for the President of the Islamic Republic of Afghanistan. Retriever from: https://ocs.gov.af/en/article_details/52 [in English].

21. Duan, A. (2019, August 14). Can U.S.–Taliban peace talks end the war in Afghanistan?. Council on Foreign Relations. Retrieved from <https://www.cfr.org/in-brief/can-us-taliban-peace-talks-end-war-afghanistan> [in English].
22. Felbab-Brown, V. (2016). The drug-conflict nexus in South Asia: beyond Taliban profits and Afghanistan. The Brookings Institution. Retrieved from https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/05_regional_counternarcotics_felbabbrown.pdf [in English].
23. Fisas, V. (2015). 2015 yearbook of peace processes. Romanyà Valls, SA. Retrieved from <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/YearbookPeaceProcesses-ECP-2015.pdf> [in English].
24. Gardesh, H. (2012). Afghans Say Pakistan behind Cross-border Fire. Institute for War and Peace Reporting. Retrieved from <https://iwpr.net/global-voices/afghans-say-pakistan-behind-cross-border-fire> [in English].
25. Gul, A. (2019, June 28). Ghani Seeks Pakistan's Support for Afghan Peace Talks With Taliban. Voice of America. Retrieved from <https://www.voanews.com/south-central-asia/ghani-seeks-pakistans-support-afghan-peace-talks-taliban> [in English].
26. Imtiaz, G. (2012, 7 August 2012). The elusive alliance. Foreign Policy. Retrieved from <https://foreignpolicy.com/2012/08/07/the-elusive-alliance/> [in English].
27. Naderi, A. (2017). Modern political and socio-economic situation in Afghanistan. RUDN Journal of World History, 9 (4), 353-362 [in English].
28. Noorzai, R. (2020, December 18). Pakistan Border Fencing Disrupts Local Trade in Chaman. Voice of America. Retrieved from <https://www.voanews.com/extremism-watch/pakistan-border-fencing-disrupts-local-trade-chaman> [in English].

29. Parkes, A. (2019). Considered Chaos: Revisiting Pakistan's 'Strategic Depth' in Afghanistan. *Strategic Analysis*, 43 (4), 1-10 [in English].
30. Parkhomchuk, O.S. & Hryniv, D. (2012). Rehionalnyy vymir zovnishnioyi polityky Afhanistanu [The regional dimension of Afghanistan's foreign policy]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, 108 (1), 23-28 [in Ukrainian].
31. Partaw, A.M. (2015, July 28). The Dynamics of Peace and Political Change in Afghanistan. *Foreign Policy Journal*. Retrieved from <https://www.foreignpolicyjournal.com/2015/07/28/the-dynamics-of-peace-and-political-change-in-afghanistan/> [in English].
32. Tykhonenko, I.V. (2016). Narkotorhivlia ta problema bizhentsiv u pakystansko-afhanskykh vidnosynakh [Drug trafficking and the refugee problem in Pakistani-Afghan relations]. *Naukovi pratsi. Serii: Politolohiia*, 273 (261), 97-102 [in Ukrainian].
33. Ul Hamid, M., Khan, A. & Ullah, R. (2020). Pakistan's afghan policy: trends and prospects. *Pakistan Journal of society, education and language*, 6(1), 113-127. Retrieved from <https://pjsel.jehanf.com/index.php/journal/article/view/73> [in English].
34. Yusuf, M. & Smith, S. (2015). Ashraf Ghani's Pakistan Outreach Fighting against the Odds. United State Institute for Peace. Retrieved from <https://www.usip.org/sites/default/files/SR376-Ashraf-Ghani-Pakistan-Outreach-Fighting-against-the-Odds.pdf> [in English].
35. Zain, A. (2015). Pakistan, Afghanistan to jointly host 'Heart of Asia Conference'. *Daily Pakistan*. Retrieved from <https://en.dailypakistan.com.pk/10-Nov-2015/pakistan-afghanistan-to-jointly-host-heart-of-asia-conference-on-december-7> [in English].
36. Уранова В. С. Безпековий чинник у афгансько-пакистанських відносинах на сучасному етапі : автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»: спец. 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та

регіональні студії» / В. С. Уранова , ЧНУ ім. Петра Могили. - Миколаїв, 2021. - 16 с.

37. Pakistan People’s Party and Foreign Policy Priorities URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/jlo27&div=15&id=&page=> (дата звернення: (27.04.2024)

38. Challenges and Opportunities to the Foreign Policy of Pakistan in the Contemporary Era URL: <https://ojs.ahss.org.pk/journal/article/view/103> (дата звернення: (27.04.2024)

39. New Era in Pakistan’s Foreign Policy: Problems and Prospects URL: <https://pjia.com.pk/index.php/pjia/article/view/38> (дата звернення: (27.04.2024)

40. Embryonic World Order: Implications For Pakistan’s Foreign Policy, Geopolitical Agendas And Foreign Affairs URL: <https://mail.journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/16951> (дата звернення: (27.04.2024)

41. Внутрішня політика та зовнішні орієнтири Пакистану за уряду Імрана Хана URL: <https://mail.journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/16951> (дата звернення: (14.05.2024)

42. Худолій А. О. Регіональні виміри зовнішньої політики Пакистану. S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe: електронний науково-практичний журнал. Одеса. НУ «ОЮА». 2017. Вип. 2. С. 94-98.

43. S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe: електронний науково-практичний журнал. Одеса. НУ «ОЮА». 2017. Вип. 2. 101 с.

44. Зовнішня політика країн Далекого та Близького Сходу. URL: <https://op.edu.ua/en/education/programs/components/11273> (дата звернення: 14.05.2024).

45. Тихоненко І. В. Regional Security Study: Post-colonial Theory in Asian Science. Південна Україна в міжнародних відносинах: історія та

сучасність. Збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих учених. Миколаїв. 2015. С. 65–68.

46. Тихоненко І. В. Регіональна ідентичність Пакистану крізь призму регіональних конфліктів. Україна і світ у третьому тисячолітті: політичний, економічний, правовий та культурний виміри. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса. 2015. Частина II. С. 69–72.

47. Договірно-правова база українсько-пакистанських відносин. URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/pak/5153.html (дата звернення: 14.05.2024).